

Олексій Златогорський

Дослідження 2011 р. на території Волинської та Рівненської областей

Research conducted in 2011, in the Volhynia and Rivne Raions

The article is devoted to archaeological research conducted in the Volhynia and Rivne Raions by the expedition "Volhynian antiquities" led by the author and S. Paniszk, W. Bajuk, S. Demediuk, D. Damiańczuk, W. Tkaczuk and A. Bardecki in 2011 at sites dating from the Bronze Age to the Late Middle Ages. 58 new sites were located by the researchers, and with regard to 26 sites, excavations were carried out.

KEY WORDS: Ukraine, Volhynia and Rivne Raions, "Volhynian antiquities", fieldwalking and excavation research, Bronze Age, Early Iron Age, the Roman period, the Early Slavic period, the Late Middle Ages

Протягом 2011 року на території Волинської та Рівненської областей працювало декілька рятівних археологічних експедицій ДП «Волинські старожитності» ДП НДЦ «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України, зокрема, Волинська рятівна та Рівненська під керівництвом автора, Володимир-Волинська під керівництвом Панишка Сергія, Луцька під керівництвом Віктора Баюка, Шацька під керівництвом Сергія Демедюка, Ковельська під керівництвом Дмитра Дем'янчука, Дубенська під керівництвом Віталія Ткача та Острозька під керівництвом Андрія Бардецького.

У даній статті мені би хотілося зупинитися на досить широкому хронологічному діапазоні досліджень – від епохи бронзи до кінця XVIII ст. та на значній території. Проте, не дивлячись на широту тематики, поза увагою я залишаю дослідження пам'яток палеоліту, неоліту, мідного віку та XIX–XX ст., яким буде приділено увагу в окремих публікаціях. Власне, сама публікація – це своєрідний ка-

талог досліджень минулого року, необхідний як для розуміння процесів розвитку археології Волині, так і для удосконалення цих процесів.

Розвідки проводились з метою виявлення нових пам'яток археології та обстеження відомих в історіографії у конкретних регіонах (райони Північно-Східної Волині, Острозький та Дубенський район), а також для забезпечення господарських потреб фізичних та юридичних осіб у вигляді наукової археологічної експертизи. Всього було виявлено 58 нових пам'яток (21 одношарову, 36 дво – і багатошарових і 1 могильник). В результаті розвідки охопили дуже великий регіон (територія Волинської та Рівненської області) із зазначеним вище широким хронологічним діапазоном пам'яток. Зрозуміло, що відрізняється і характеристика типу та складу пам'яток. Для зручності ми розглянемо окремо поселенські комплекси одношарові, окремо дво – і багатошарові, і окремо могильники. Всі вони також позначені на картах (рис. 1; рис. 2).

ОДНОШАРОВІ ПАМ'ЯТКИ

Буца Дубенського району. Поселення доби бронзи. Розташоване в урочищі Тартак, займає край лівобережної тераси р. Таргачки, знищений кар'єром, за 0,4 км на захід від дамби (В. В. Ткач, А. Б. Бардецький 2011, с. 17).

Новомалин Острозького району. Поселення доби бронзи розташоване на східній околиці села, в урочищі Бочки, праворуч від дороги Острог – Новомалин, за 0,5 км на схід від церкви, займає край плато Мізоцького кряжу лівого берега р. Збитинки (А. Б. Бардецький, Д. Ю. Вертелецький 2011, с. 13).

Підлужжя Дубенського району. Поселення доби бронзи розташоване в урочищі Шевченкове Джерело, займає правобережну терасу струмка, між автотрасою та залізничною колією (В. В. Ткач, А. Б. Бардецький 2011, с. 18).

Вельбівне Острозького району. Поселення могилянської групи ранньозалізного віку розташоване на західній околиці села, поблизу урочища Монастирщина, займають гряди піщаних дюн в заплаві правого берега р. Горинь (А. Б. Бардецький, Д. Ю. Вертелецький 2011 с. 8–9).

Кургани Острозького району. Поселення поморської культури ранньозалізного віку розташоване на північній околиці села, в урочищі Панський Сад, за 0,5 км на північний захід від ферми, займає острівне підвищення в заплаві правого берега р. Горинь, відділене від берегової тераси невеликою водоймою (А. Б. Бардецький, Д. Ю. Вертелецький 2011, с. 10).

Монастир'юк Острозького району. Поселення могилянської групи ранньозалізного віку розташоване на пів-

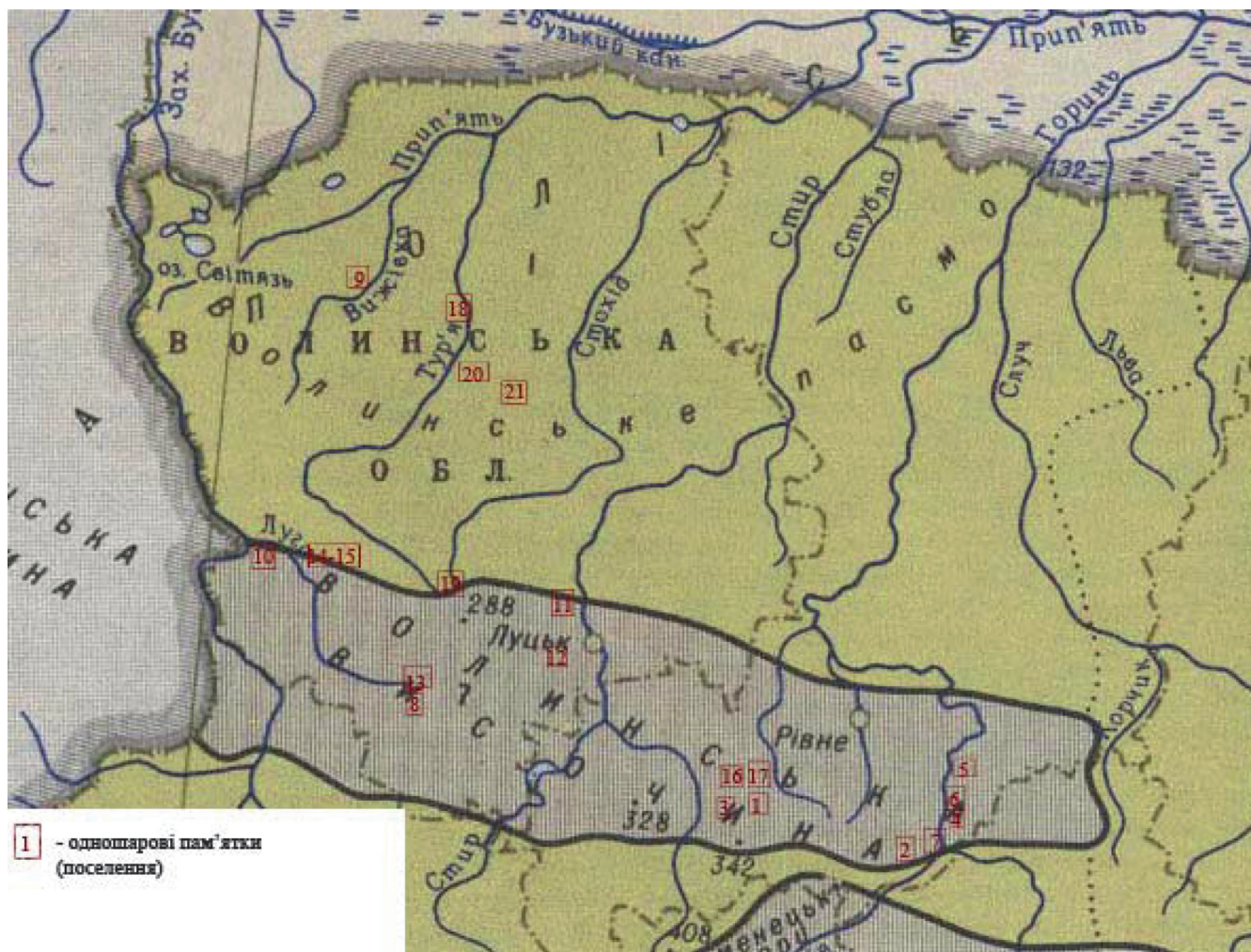

Рис. 1. Карта нововиявлених одношарових пам'яток
 Abb. 1. Neu entdeckte Fundstellen mit Spuren nur einer Kultureinheit

нічній околиці села, в урочищі Горохвисько, за 0,5 км на північний схід від городища, займає піщаний останець у заплаві правого берега р. Горинь (А. Б. Бардецький, Д. Ю. Вертелецький 2011, с. 12).

Острог. Поселення могилянської групи ранньозалізного віку розташоване на південно-західній околиці міста, в урочищі Старий Пляж, за 0,8 км від Богоявленського собору на Замковій горі, займає невелику дюну в заплаві лівого берега р. Вілії (А. Б. Бардецький, Д. Ю. Вертелецький 2011, с. 14).

Старий Загорів Локачинського району. Поселення ранньозалізного часу розташоване на північній околиці села, на невеликому підвищенні в заплаві лівого берега р. Свинарка, в прибережній смузі ставка (О. Є. Златогорський, С. Д. Панишко, Б. Л. Ліщук 2012, с. 11).

Стара Вижівка. Поселення ранньозалізного віку розташоване на північній околиці села, по вулиці Об'їзна, 11 (О. Є. Златогорський, Д. Г. Дем'янчук 2012, с. 3).

Устилуг Володимир-Волинського району. Поселення ранньозалізного віку розташоване на північно-східній околиці міста по провулку Річному, 6, на кінці мису корінного берега р. Луги, утвореного при впадінні у неї безіменного струмка (О. Є. Златогорський, С. Д. Панишко, Б. Л. Ліщук 2012, с. 12).

Хорохорин Луцького району. Поселення вельбарської культури римського часу II–IV ст. н.е. розташоване в західній частині села, на відстані близько 250 м на північ від дитсадка (О. Є. Златогорський, В. Г. Баюк 2012, с. 12).

Линів Локачинського району. Поселення давньоруського часу X–XII ст. розташоване на північній околиці села, за 50 м на південний захід від кладовища та 200 м на північний захід від церкви (О. Є. Златогорський, С. Д. Панишко, Б. Л. Ліщук 2012, с. 10).

Хорів Локачинського району. Поселення давньоруського часу розташоване на південній околиці села, на схилі лівого берега ставка (О. Є. Златогорський, С. Д. Панишко, Б. Л. Ліщук 2012, с. 11).

Володимир-Волинський. Окольне середньовічне місто. У центральній частині міста, в районі колишнього середньовічного єврейського кварталу, по вулиці Т. Шевченка, 11а виявлено культурний шар XIV–XV ст., похований під насипним ґрунтом потужністю 1,2 м (О. Є. Златогорський, С. Д. Панишко, Б. Л. Ліщук 2012, с. 4).

Володимир-Волинський. Окольне середньовічне місто. У центральній частині міста, по вулиці Олімпійська, 12 виявлено культурний шар XVII–XVIII ст., похований під насипним ґрунтом (О. Є. Златогорський, С. Д. Панишко, Б. Л. Ліщук 2012, с. 5).

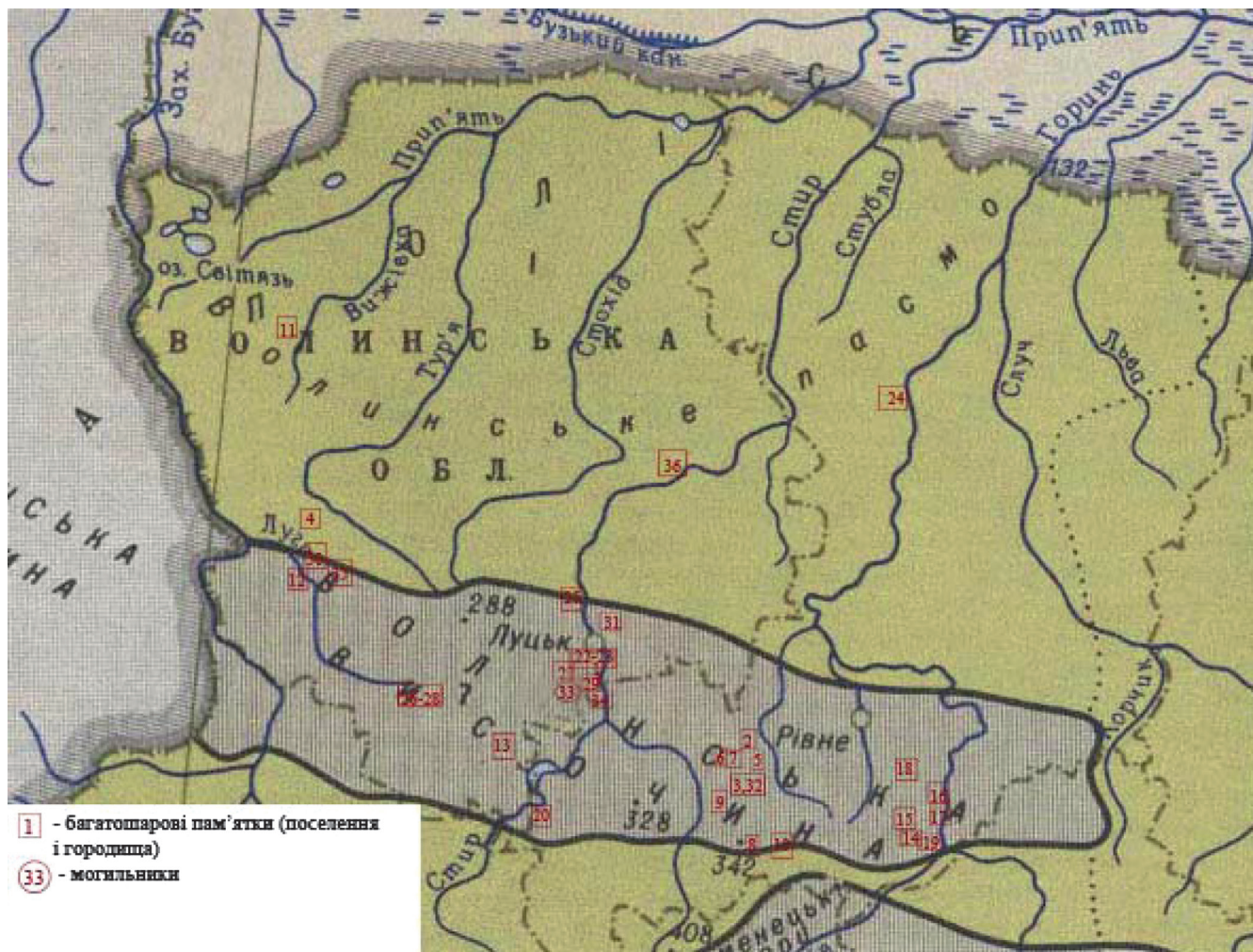

Рис. 2. Карта нововиявлених багатошарових пам'яток
 Abb. 2. Neu entdeckte multikulturelle Fundstellen

Дубно. Культурний шар давньоруського часу Х–ХІІІ ст. виявлено у центральній частині міста по вулиці Замковій, 31. На цій же ділянці ще на початку ХХ ст. існували залишки давньоруських оборонних споруд. Можливо, саме тут локалізується давньоруське городище (О. Є. Златогорський, Ю. І. Харковець 2012, с. 7).

Княгинине Дубенського району. Поселення давньоруського періоду Х–ХІІІ ст. займає мис правого берега р. Стубли, за 2,25 км на південний схід від Княгининського замку (В. В. Ткач, А. Б. Бардецький 2011, с. 18).

Гішин Ковельського району. Поселення пізньосередньовічного часу ХVІІ–ХVІІІ ст. розташоване у східній частині села, на першій надзаплавній терасі правого берега р. Турії, за 200 м на схід від господарського двору. В Гішині також розташована Дмитрівська церква середини ХVІ ст. – найдавніший дерев'яний храм Волині (О. Є. Златогорський, Д. Г. Дем'янук 2012, с. 3).

Затурці Локачинського району. Поселення пізньосередньовічного часу ХVІІ–ХVІІІ ст. розташоване на західній околиці села, по вулиці В. Липинського, за 10 м на північ від автодороги Луцьк – Володимир-Волинський та за 150 м на північ від русла р. Турії (О. Є. Златогорський, С. Д. Панишко, Б. Л. Ліщук 2012, с. 8).

Колодниця Ковельського району. Поселення пізньосередньовічного часу ХVІІ–ХVІІІ ст. розташоване у центральній частині села, в урочищі За Клубом, за 100 м на схід від будинку культури та за 100 м на північ від поселення культури лійчастого посуду (О. Є. Златогорський, Д. Г. Дем'янук 2012, с. 6).

Уховецьк Ковельського району. Поселення пізньосередньовічного часу ХVІІ–ХVІІІ ст. розташоване на північно-східній околиці села, за 10 м на захід від проїжджої частини вулиці Молодіжної та 120 м на південь від ЛЕП (О. Є. Златогорський, Д. Г. Дем'янук 2012, с. 7).

Боратин Луцького району. Багатошарове поселення стжижовської культури доби бронзи, пшеворської культури римського часу, празько-корчацької культури ранньослов'янської доби, давньоруського періоду XII–XIII ст. та пізнього середньовіччя XVII–XVIII ст. розташоване на південно-східній околиці села, в урочищі Могилки, неподалік від розкопів Д. Козака 1981–1982 рр. та автора 2009 р. (О. Є. Златогорський, В. Г. Баюк 2012, с. 3).

Варковичі Дубенського району. Багатошарове поселення стжижовської та межановицької культур доби бронзи, могилянської групи ранньозалізного віку та пізнього середньовіччя, XIV–XVIII ст. займає мис при впадінні струмка в р. Стубла, на лівому березі, за 1 км на південний захід від церкви (В. В. Ткач, А. Б. Бардецький 2011, с. 17).

Дубно. Багатошарове поселення епішнурових культур, тшинецько-комарівської культури доби бронзи, могилянської групи ранньозалізного віку, давньоруського часу X – першої половини XIII ст. та пізнього середньовіччя XIV–XVIII ст. займає край мису високої лівобережної надзаплавної тераси по вул. Городній, поряд з ВАТ «Дубнохмель» (В. В. Ткач, А. Б. Бардецький 2011, с. 17).

Верба Володимир-Волинського району. Багатошарове поселення епохи бронзи та XIV ст. розташоване на південно-східній околиці, в урочищі Біла Баранів (О. Є. Златогорський, С. Д. Панишко, Б. Л. Ліщук 2012, с. 3).

Княгинине Дубенського району. Багатошарове поселення доби бронзи, могилянської групи, поморської культури ранньозалізного віку, культури Лука-Райковецька VII–VIII ст., давньоруського періоду X – першої половини XIII ст. та пізнього середньовіччя XVI–XVIII ст. займає мис правого берега р. Стубли, за 1,5 км на південний схід від Княгининського замку (В. В. Ткач, А. Б. Бардецький 2011, с. 17–18).

Панталія Дубенського району. Двошарове поселення межановицької культури доби бронзи та могилянської групи ранньозалізного віку займає мис продовгуватої форми, який тягнеться паралельно мису Панталія 1, між ним і автодорогою Рівне – Дубно, за 0,75 км на захід від перехрестя Дубно – Рівне – Луцьк (В. В. Ткач, А. Б. Бардецький 2011, с. 18).

Рачин Дубенського району. Двошарове поселення межановицької культури доби бронзи, X – першої половини XIII ст. займає мис лівого берега р. Липки, з правої сторони дороги Рачин – Панталія, за 400 м на північний захід від церкви (В. В. Ткач, А. Б. Бардецький 2011, с. 18).

Сапанівчик Дубенського району. Двошарове поселення доби бронзи та XII – першої половини XIII ст. розташоване в урочищі Ковалева Тунеля, займає мис лівого берега р. Ікви, за 1,1 км на північний схід від церкви с. Сапанів. На території пам'ятки частково збереглися австрійські земляні укріплення 1915 р. (В. В. Ткач, А. Б. Бардецький 2011, с. 19).

Тараканів Дубенського району. Багатошарове поселення межановицької культури, тшинецько-комарівської культури доби бронзи, могилянської групи ранньозалізного віку та давньоруського часу X – початку XI ст. займає невисоке острівне підвищення при повороті руслу

Ікви біля пішохідного містка (В. В. Ткач, А. Б. Бардецький 2011, с. 20).

Шепетин Дубенського району. Двошарове поселення доби бронзи та давньоруського періоду X–XIII ст. займає піщане підвищення розмірами близько 60 × 150 м лівого берега р. Любомирки, за 0,5 км на захід від шосейного мосту (В. В. Ткач, А. Б. Бардецький 2011, с. 21).

Городно Любомльського району. Двошарове поселення Лука-Райковецької культури VII–VIII ст. та давньоруського періоду XI–XIII ст. розташоване на східній околиці села, на північному і західному березі озера Панське (С. В. Демедюк, А. Б. Бардецький 2011, с. 14).

Зимне Володимир-Волинського району. Багатошарове поселення доби бронзи і давньоруського періоду розташоване на північній околиці села, по вулиці Т. Шевченка (О. Є. Златогорський, С. Д. Панишко, Б. Л. Ліщук 2012, с. 4).

Колмів Горохівського району. Багатошарове поселення багатошарове доби бронзи, давньоруського періоду та пізнього середньовіччя XVI–XVII ст. розташоване за 1 км на захід від села та за 0,5 км від автодороги Колмів-Лобачівка, на першій надзаплавній терасі правого берега р. Липа (О. Є. Златогорський, В. Г. Баюк 2012, с. 6).

Лючин Острозького району. Багатошарове поселення могилянської групи ранньозалізного віку та вельбарської культури римського часу розташоване на південній околиці села, в урочищі Полянки, займає лівий корінний берег р. Збитинки (А. Б. Бардецький, Д. Ю. Вертелецький 2011, с. 10–11).

Мале Дерев'янче Острозького району. Багатошарове поселення могилянської групи, поморської культури ранньозалізного віку та давньоруського періоду X ст. розташоване на західній околиці села, за 1,5 км на південний захід від кладовища в с. Велике Дерев'янче, займає мис правого берега р. Вбільшки, за 0,2 км вниз по течії від її витоку (А. Б. Бардецький, Д. Ю. Вертелецький 2011, с. 11).

Монастирьок Острозького району. Городище давньоруського часу X ст. та пізнього середньовіччя XVII ст. розташоване в північно-східній частині села, за 1,1 км на південний схід від церкви с. Розваж, займає високий лівий корінний берег р. Горинь. Городище складається з високого валу, двох площадок та залишків трьох додаткових укріплень (веж) за межами валу з боку заплави річки. Вал, який оточує меншу площадку, частково знищений сучасною забудовою (А. Б. Бардецький, Д. Ю. Вертелецький 2011, с. 11–12).

Монастирьок Острозького району. Багатошарове поселення тшинецько-комарівської культури доби бронзи, могилянської групи ранньозалізного віку, давньоруського періоду X – першої половини XIII ст. та пізнього середньовіччя XVII ст. розміщується в східній частині села, за 100 м на південний схід від городища, займає похилу першу надзаплавну терасу лівого берега р. Горинь. Територія тераси зайнята приватними городами (А. Б. Бардецький, Д. Ю. Вертелецький 2011, с. 12).

Новосілки Здолбунівського району. Багатошарове поселення доби бронзи, ранньозалізного віку, черняхівської культури римського часу та пізнього середньовіччя

XVI–XVII ст. розташоване на берегах водойми по вулицях Лиса Гора та Міщанська (А. Б. Бардецький, Д. Ю. Вертецький 2011, с. 12).

Острого. Двошарове поселення тшинецько-комарівської культури доби бронзи та вельбарської культури римського часу розташоване на південно-західній околиці міста, по вулиці Бельмаж, 102 (А. Б. Бардецький, Д. Ю. Вертецький, 2011, с. 14).

Пляшева Радивилівського району. Двошарове поселення доби бронзи та давньоруського періоду XII–XIII ст. розташоване у центральній частині села, по вулиці М. Грушевського, 16 (О. Є. Златогорський, Ю. І. Харковець 2012, с. 12).

Полонка Луцького району. Багатошарове поселення стжижовської культури доби бронзи, ранньозалізного віку, давньоруського періоду XI–XIII ст. та пізнього середньовіччя XIV–XVI ст. розташоване на південно-східній околиці села, на місі лівого берега р. Черногузка, поруч із розкопом автора 2008–2009 рр. (О. Є. Златогорський, В. Г. Баюк 2012, с. 9).

Рованці Луцького району. Багатошарове поселення лужицької культури доби бронзи, Лука-Райковецької культури VII–VIII ст., давньоруського періоду X–XII ст. та пізньосередньовічного часу XVI–XVII ст. розташоване у південно-західній частині села, в урочищі Куповаті, на першій надзаплавній терасі лівого берега р. Стир, поруч із розкопом В. Баюка 2010 р. (О. Є. Златогорський, В. Г. Баюк 2012, с. 10).

Рованці Луцького району. Двошарове поселення давньоруського періоду X–XII ст. та пізньосередньовічного часу XVI–XVII ст. розташоване на північно-західній околиці села, в урочищі Панський Город, на місі серед заплави лівого берега р. Стир, поруч із розкопом С. Терського 1989 р. (О. Є. Златогорський, В. Г. Баюк 2012, с. 10).

Степань Сарненського району. Городище літописного міста X–XIII ст. розташоване в центральній частині селища, по вулиці Незалежності, 1. (О. Є. Златогорський, Ю. І. Харковець 2012, с. 9).

Сирники Луцького району. Багатошарове поселення доби бронзи, давньоруського періоду XI–XIII ст. та пізньосередньовічного часу XVI–XVII ст. розташоване в центральній частині села, за 450 м на північ від ставу (О. Є. Златогорський, В. Г. Баюк 2012, с. 11).

Старий Загорів Локачинського р-ну. Двошарове поселення доби бронзи та ранньозалізного часу розташоване на північній околиці села, на високому правому березі р. Свинарка в гирлі струмка, правого притоку річки (О. Є. Златогорський, С. Д. Панишко, Б. Л. Ліщук 2012, с. 11).

Старий Загорів Локачинського р-ну. Двошарове поселення ранньозалізного та ранньослов'янського часу розташоване на північній околиці села, на схилі правого берега ставка, за 200 м на південь від греблі (О. Є. Златогорський, С. Д. Панишко, Б. Л. Ліщук 2012, с. 12).

Старий Загорів Локачинського р-ну. Двошарове поселення давньоруського часу та пізньосередньовічної доби

розташоване на північній околиці села, на місі високого правого берега ставка, за 700 м на південь від греблі (О. Є. Златогорський, С. Д. Панишко, Б. Л. Ліщук 2012, с. 12).

Новостав Луцького району. Багатошарове поселення милоградської культури ранньозалізного віку, вельбарської культури римського часу, давньоруської доби XI–XIII ст. та пізнього середньовіччя XVI–XVII ст. розташоване на північно-східній околиці села, на лівому корінному березі р. Стир, за 1 км на схід від автодороги Луцьк – Мстишин (О. Є. Златогорський, В. Г. Баюк 2012, с. 9).

Володимир-Волинський. Двошарове поселення давньоруського часу XI–XIII ст. та пізнього середньовіччя XIV–XV ст. розташоване у центральній частині міста, в районі урочища Апостольщина по вулиці Гайдамацька, 34. Культурний шар похований під насипним ґрунтом та шаром торфу потужністю 1,6 м. (О. Є. Златогорський, С. Д. Панишко, Б. Л. Ліщук 2012, с. 5).

Луцьк. Двошарове поселення давньоруського часу X–XII ст. та пізнього середньовіччя XVI–XVII ст. розташоване на північній околиці міста, по провулку Червоноармійський, на території колишнього села Вишків (О. Є. Златогорський, В. Г. Баюк 2012, с. 4).

Дубно. Двошарове поселення давньоруського часу X – початку XI ст. та пізнього середньовіччя XVII–XVIII ст. розташоване у центральній частині міста, по вулиці Замковій (О. Є. Златогорський, Ю. І. Харковець 2012, с. 6).

Лаврів Луцького району. Двошарове поселення давньоруського часу X–XII ст. та пізнього середньовіччя XV–XVI ст. розташоване у центральній частині села, на першій надзаплавній терасі правого берега р. Злодійки (лівосторонній доплив р. Стир), за 300 м на південь від шосейної дороги на Несвіч та за 1 км на захід від церкви (О. Є. Златогорський, В. Г. Баюк 2012, с. 10).

Мстишин Луцького району. Двошарове поселення давньоруського періоду XI–XII ст. та пізньосередньовічного часу XVI–XVII ст. розташоване у північній частині села, за 70 м на північний захід від церкви та 100 м на схід від автодороги Луцьк – Мстишин (О. Є. Златогорський, В. Г. Баюк 2012, с. 9).

Острівок Володимир-Волинського району. Двошарове поселення давньоруського періоду X–XII ст. та пізньосередньовічного часу XV–XVI ст. розташоване на південно-західній околиці села, на місі, утвореному поворотом безіменного струмка (О. Є. Златогорський, С. Д. Панишко, Б. Л. Ліщук 2012, с. 11).

Старий Чорторийськ Маневецького району. Двошарове поселення давньоруського періоду XI–XII ст. та пізньосередньовічного часу XVI–XVII ст. розташоване в центральній частині села, по вулиці Єршова і Хакімова, 113, за 700 м на схід від православного монастиря та за 200 м на північ від давньоруського городища (О. Є. Златогорський, Д. Г. Дем'янчук 2012, с. 14).

МОГИЛЬНИКИ

Лаврів Луцького району. Поховання XVI–XVII ст. Під час обстеження згаданого вище двошарового поселення давньоруського часу X–XII ст. та пізнього середньовіччя у центральній частині с. Лаврів відкрито та досліджено поховання XVI ст. Рештки поховання виявлено на поверхні орного поля. У шурфі розміром 2,0 × 2,0 м на глибині 0,3 м знайдено скупчення потрошених плугами кісток, що були зафіксовані *in situ*, після чого зняті. На рівні материка зафіксовано поховальну яму розмірами 0,8 × 2,0 м, орієнтовану за лінією північ-південь. Похований був орієнтований головою на північ. Датується за матеріалами, виявленими поруч із кістяком. Можна припустити, що людина загинула на місці під час якихось військових дій (О. Є. Златогорський, В. Г. Баюк 2012, с. 10).

Археологічні розкопки проводились на чисельних пам'ятках Волинського регіону як широкими площами (експедиції у Володимирі-Волинському, Шацьку), так і зовсім невеликими розкопами (4,0 × 4,0 м та 5,0 × 5,0 м), що пов'язано як з характером пам'яток, так і з їх юридичним статусом – дослідниками не до всіх було отримано доступ. Всього ж було проведено дослідження на 26 пам'ятках. При цьому матеріали, виявлені під час досліджень, культурно-хронологічно розподілись наступним чином: у 10 розкопах виявлено матеріали епохи бронзи, 9 – ранньозалізного віку, 3 – римського часу, 8 – ранньослов'янського періоду, 17 – давньоруського періоду, 23 – литовсько-польської доби (рис. 3). У статті ми подаємо коротку інформацію про всі дослідження 2011 року з характеристикою виявлених матеріалів відповідно до історичних періодів.

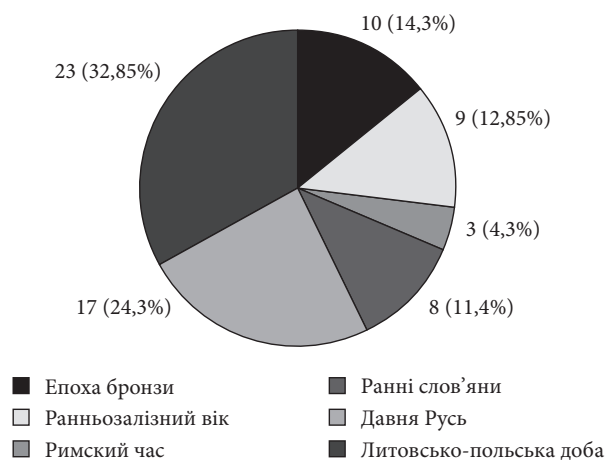

Рис. 3. Розподіл, матеріалів, виявлених під час досліджень 2011 р., за культурно-хронологічною приналежністю

Abb. 3. Zusammenstellung chronologischer Differenzen der 2011 freigelegten Fundstellen

Володимир-Волинський: розкоп № 1 розмірами 8,0 × 20,0 м і розкоп № 2 розмірами 10,0 × 4,0 м. Роботи проводились на території давньоруського городища «Вали» (літописний Володимир), у центральній частині сучасного міста. Продовжено дослідження стіни та фундаменту замку Казимира Великого 1370 р. у розкопах. Виявлено і досліджено піч XIV ст. У культурному шарі виявле-

но матеріали давньоруського часу X–XIV ст. та литовсько-польської доби (С. Д. Панишко, О. Є. Златогорський 2012, с. 3–6).

Знаходиться за 0,5 км на південний захід від урочища «Гнідавська Гірка» села Рованці. В культурному шарі виявлено матеріали литовсько-польської доби XVII–XVIII ст. Також частково досліджено господарський лъох того ж часу (О. Є. Златогорський, В. Г. Баюк 2012, с. 18–21).

Луцьк-Вишків (вулиця Селищна): розкоп розмірами 30 кв.м. Пам'ятка знаходиться у північній частині міста, на території колишнього села Вишків, на високому правому березі р. Стир, серед сучасної житлової забудови. В культурному шарі виявлено матеріали стжижовської і тшинецько-комарівської культур доби бронзи, давньоруської доби та пізньосередньовічного часу. У розкопі досліджено три об'єкти (дві господарські ями і одна споруда стжижовської культури доби бронзи) (О. Є. Златогорський, М. П. Вашета, В. В. Баран 2012, с. 24–28).

Луцьк-Черчиці (вулиці Ю. Тютюнника): розкоп розмірами 56 кв.м. Пам'ятка знаходиться у західній (лівобережній) частині міста, на території колишнього села Черчиці, на місці першої надзаплавної тераси лівого берега р. Стир, за 200 м на північ від черчицького кладовища. В культурному шарі виявлено матеріали тшинецько-комарівської культури доби бронзи, поморсько-кльшової культури ранньозалізного віку, давньоруського часу XII – першої половини XIII ст. та литовсько-польської доби XVI–XVII ст. Виявлено і досліджено п'ять об'єктів (один – епохи бронзи, два – ранньозалізного віку і два – давньоруського часу) (О. Є. Златогорський, М. П. Вашета, В. В. Баран 2012, с. 30–31).

Луцьк-Черчиці (вулиця Зарічна, 46): розкоп розмірами 48 кв.м. Пам'ятка знаходиться у західній (лівобережній) частині міста Луцька, на території колишнього села Черчиці, на першій надзаплавній терасі лівого берега р. Стир, в районі кінно-спортивної школи і сучасної житлової забудови вулиці Зарічної. В культурному шарі виявлено матеріали доби бронзи, давньоруського часу та литовсько-польської доби. Виявлено і досліджено споруду давньоруського часу XII – першої половини XIII ст. (О. Є. Златогорський, М. П. Вашета, В. В. Баран 2012, с. 34–40).

Пересопниця, урочище Шпихтілір: траншея розмірами 7 кв.м. Дослідження проводились у західній частині давньоруського городища, за 40 м на північ від церкви, на місці правого берега р. Стубли. В культурному шарі виявлено матеріали ранньозалізного віку, давньоруського періоду та литовсько-польської доби (О. Є. Златогорський, В. О. Самолюк, М. П. Вашета 2012, с. 14–25).

Пересопниця, урочище Пастівник: Дослідження проводилося по всій території ділянки і складалось з нагляду за земляними роботами (благоустрій території навколо культурно-археологічного центру, встановлення дерев'яних муляжів боярських садиб), при виявленні археологічних об'єктів – проводили розкопки. Пам'ятка знаходиться на східній околиці села, за 650 м на північний схід від церкви, на підвищенні (острові) правого берега р. Стубла. В ході робіт було виявлено могильник та житло давньоруського періоду. У культурному шарі виявлено матеріали давньо-

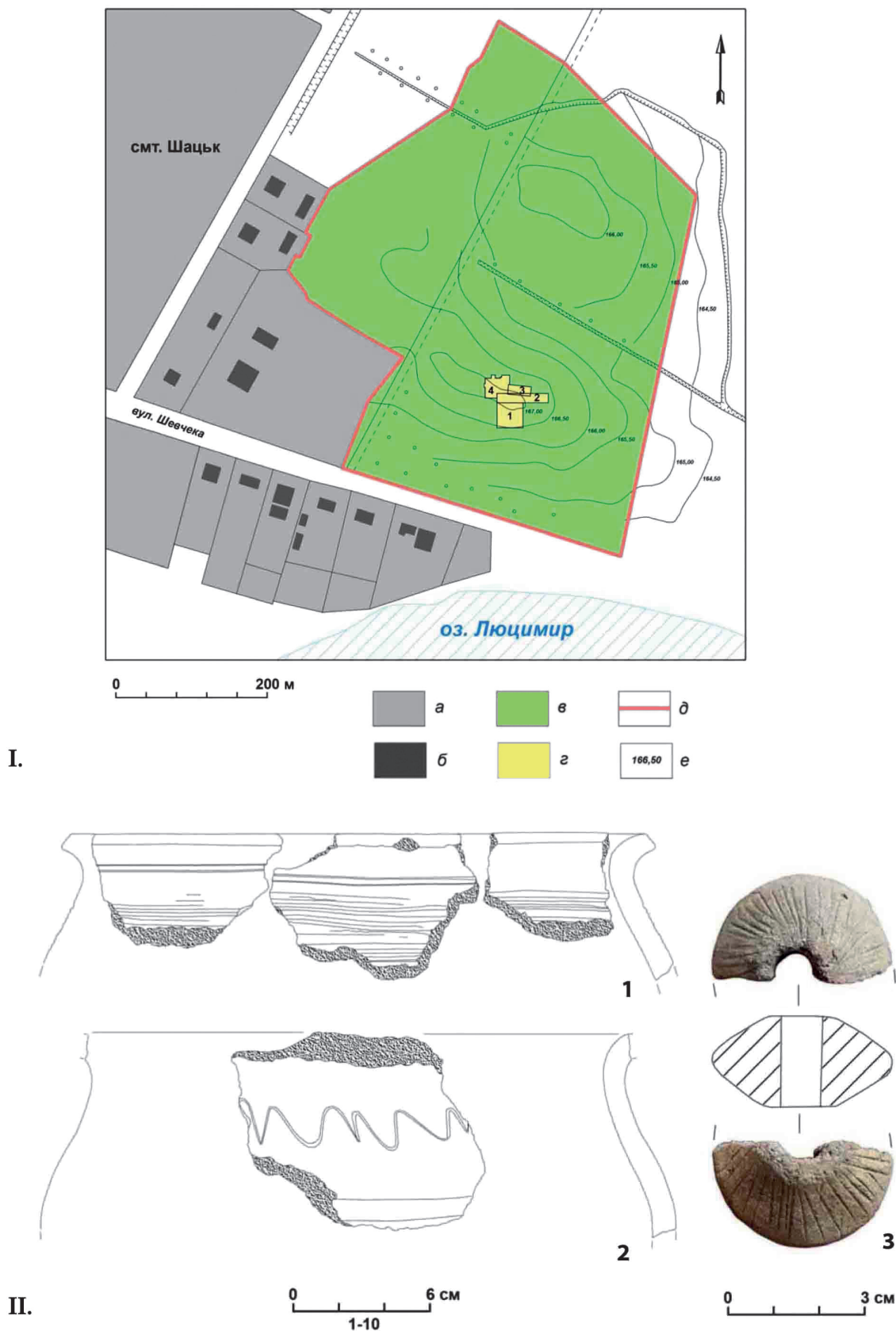

Рис. 4. Дослідження у Шацькому поозер'ї. I. Ситуаційна схема багатшарового поселення в Шацьку, урочище Сад: а – територія приватного сектору селища; б – сучасні будівлі; в – територія пам'ятки; г – розкопи 2009–2011 рр.; д – охоронні межі пам'ятки; е – висота над рівнем моря в метрах. II. Вибірка керамічних виробів культури Луки-Райковецької з споруди №1 у с. Світязь: 1–2 – фрагменти посуду; 3 – глиняне пряслице

Abb. 4. Erforschung der Szack-Seeplatte. 1. Situationsplan der Fundstelle Szack, (Fundstelle Sad): а – Privatgebiet; б – gegenwärtige Bauwerke; в – Fundstellengebiet; г – Forschungen 2009–2011.; д – Fundstellenreichweite; е – Höhe über dem Meeresspiegel in Metern; II. Keramikauswahl- Łuka Rajkowiecka- Kultur aus dem Objekt 1 in der Ortschaft Świtez: 1–2 –Gefäßfragmente; 3 – Tonwirtel

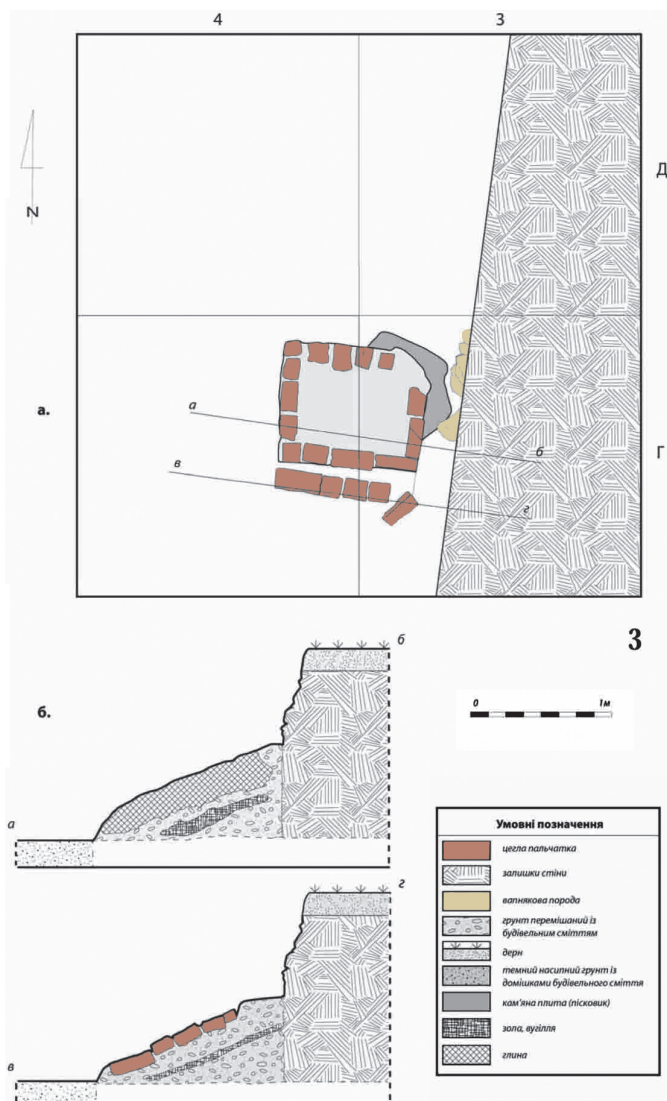

1

0 2 CM

2

3

Рис. 5. Дослідження на давньоруського городищі «Вали» у м. Володимирі-Волинському: 1 – Внутрішня поверхня стіни №1 замку Казимира Великого. Фото з південного заходу; 2 – Кістяна гральна фішка з культурного шару розкопу №1; 3 – Опалювальна споруда-«піч»: а – план, б – розрізи

Abb. 5. Erforschung des altrussischen Burgwalls „Waly“ in Wolodymyr Wolynskij 1 – Innenseite der Wand Nr.1 in der Burg Kasimir des Großen Südwestansicht; 2 – knöcherner Spielwürfel aus der Kulturschicht des Grabungsschnitts; 3 – „Ofen“: а – Plan; б – Profil

руського періоду та литовсько-польської доби (О. Є. Златогорський, В. О. Самолюк, М. П. Вашета 2012, с. 28–41).

Пересопниця, центр: траншея розмірами 8 кв.м. Пам'ятка знаходиться у центральній частині села, за 200 м на захід від культурно-археологічного центру, в заплаві правого берега р. Стубли. У культурному шарі виявлено матеріали литовсько-польської доби (О. Є. Златогорський, В. О. Самолюк, М. П. Вашета 2012, с. 43).

Жидичин: дві траншеї загальною площею 128 кв.м. Пам'ятка знаходиться на західній околиці села, на високому правому березі р. Стир, за 750 м на захід від городища давньоруського часу (літописного міста), 650 м на захід від Миколаївського монастиря, 25 м на південний захід від розкопу автора 2009 р. В культурному шарі виявлено матеріали доби бронзи, ранньозалізного віку, давньоруського часу та литовсько-польської доби. Виявлено і досліджено дві господарські ями тшинець-

ко-комарівської культури та п'ять господарських ям лужицької культури (О. Є. Златогорський, М. П. Вашета, В. В. Баран 2012, с. 42–50).

Рованці, урочище Куповаті: траншея розмірами 2,0 x 12,0 м. Пам'ятка знаходиться у східній частині урочища. В культурному шарі виявлено матеріали литовсько-польської доби. Досліджено споруду цього ж часу (О. Є. Златогорський, М. П. Вашета 2012, с. 14–17).

Рованці, урочище Гнідавська Гірка: розкоп №13 розмірами 64 кв.м. Пам'ятка знаходиться на верхній надзаплавній терасі лівого берега р. Стир, займає територію між розкопами 10 та 11. В культурному шарі виявлено матеріали доби бронзи, ранньозалізного віку, ранніх слов'ян, давньоруського періоду та литовсько-польської доби. Виявлено і досліджено шість об'єктів ранньослов'янського часу: два житла та чотири господарські ями (О. Є. Златогорський, М. П. Вашета 2012, с. 9–14).

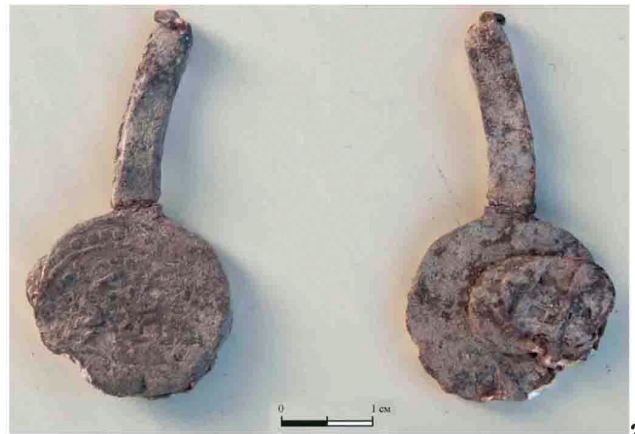
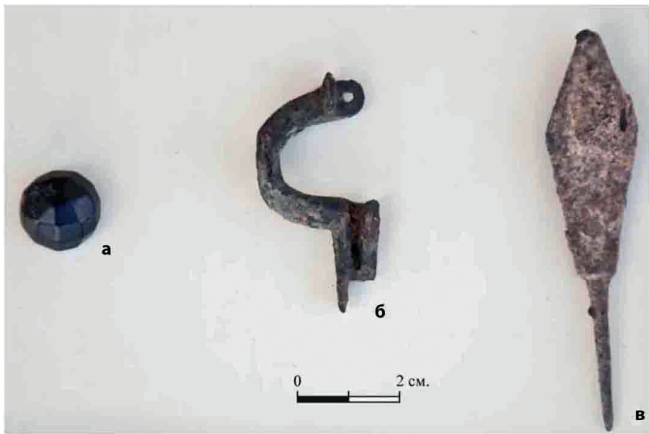
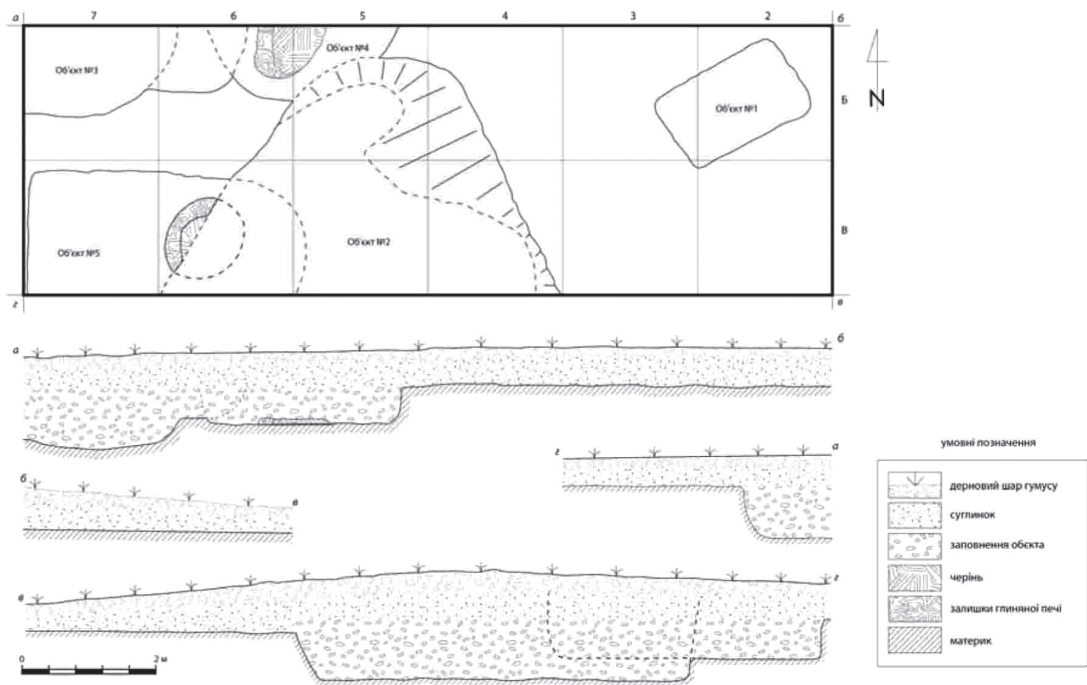
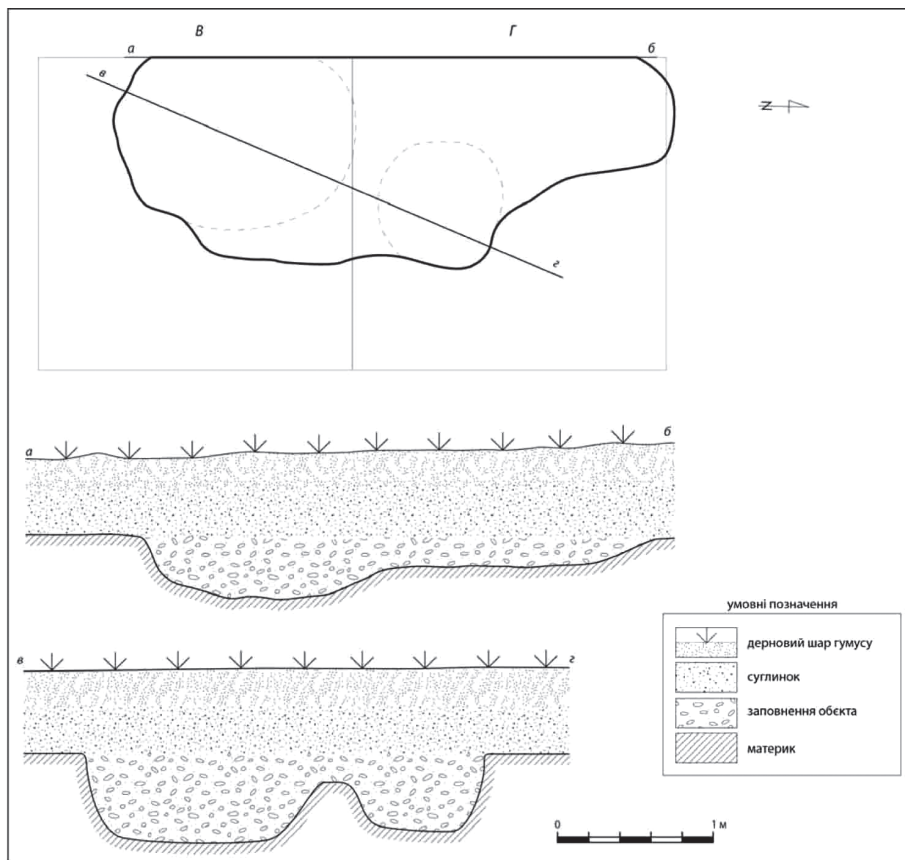
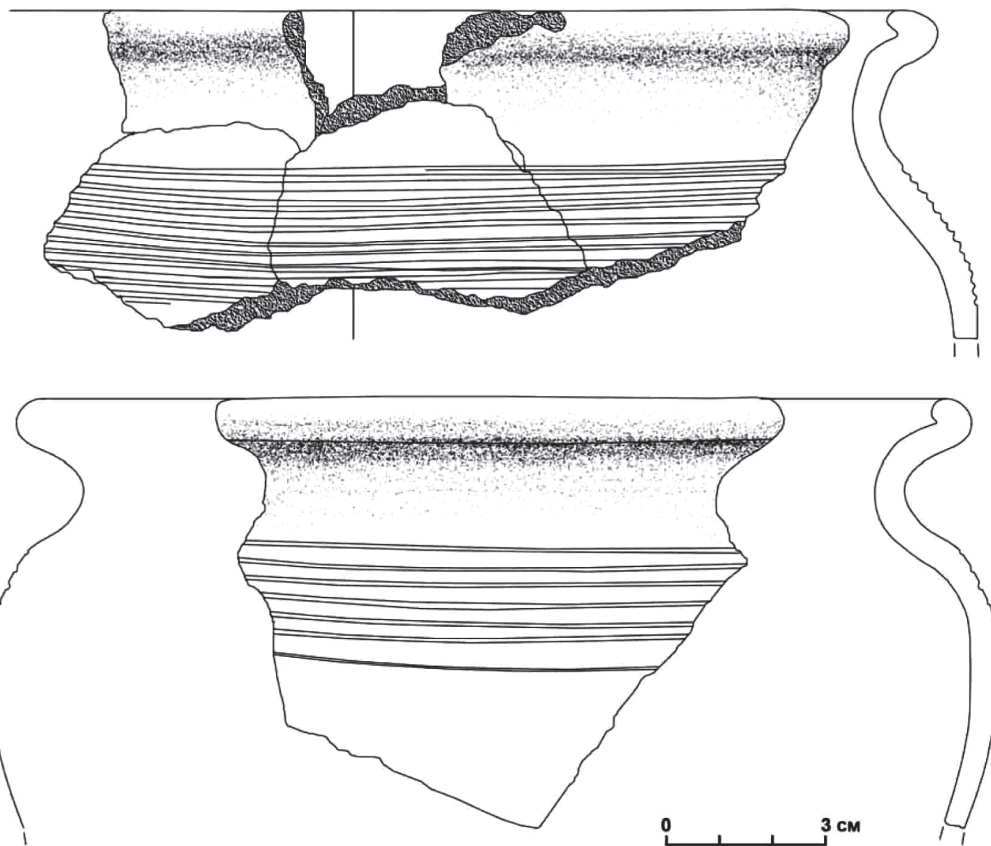

Рис. 6. Дослідження на багатоярусовому поселенні у с. Богушівка: 1 – план та розрізи розкопу; 2 – знахідки з культурного шару: а – скляна намистина; б – бронзова фібула; в – залізний наконечник стріли; 3 – одна з свинцевих плombs зі споруди № 2; 4 – свинцева плomba зі споруди № 2 з гербом м. Цвіккау; 5 – герб м. Цвіккау з 1605 р.

Abb. 6. Forschungen an der multikulturellen Fundstelle in der Ortschaft Bogusziwka: 1 – Plan und Profile des Grabungsschnitts; 2 – Funde aus der Kulturschicht: а – Glasperle; 3 – eine von den Bleiplomben aus dem Objekt 2; 4 – Bleiplombe mit dem Wappen Zwickau aus dem Objekt 2; 5 – Zwickau Wappen aus dem Jahr 1605

1

2

Рис. 7. Дослідження на багатощаровому поселенні у м. Луцьку по вулиці Зарічна, 46: 1 – план і розрізи споруди давньоруського часу; 2 – фрагменти посуду XII – першої половини XIII ст. зі споруди

Abb. 7. Erforschung der multikulturellen Fundstelle in Łuck in der Straße ul. Zarieczna 46: 1 – Plan und Profile des Objekts aus der altrussischen Zeit; 2 – Gefäßfragment aus dem 12.- der I. Hälfte des 13. Jhs. aus dem Objekt

1

2

3

4

5

6

Рис. 8. Дослідження на поселенні у с. Пересопниця в урочищі Пастівник. Вибірка виробів з кольорових металів: 1 – бронзовий кистень; 2 – бронзова булава; 3–4 – свинцеві княжі печатки; 5 – бронзова з позолотою іконка з зображенням Одигітрії; 6 – бронзова з позолотою нашивка

Abb. 8. Forschungen an der Fundstelle in Peresopnica, Fundstelle Pastwisko. Buntmetallerzeugnisse – Auswahl: 1 – bronzener Flegel; 2 – bronzener Kommandostab; 3–4 – bleierne Fürstensiegel; 5 – bronzene, vergoldete Ikone mit der Hodegetria- Darstellung; 6 – bronzene, vergoldete Applikation

Шацьк, урочище Сад: розкоп №4 розмірами 193 кв.м. Пам'ятка займає високий мис північного корінного берега озера Люцимир на східній околиці селища, знаходиться в центральній частині пам'ятки між розкопами 2 і 3. В культурному шарі виявлено матеріали епохи бронзи, ранньозалізного віку, римського, ранньослов'янського часів, давньоруського періоду, литовсько-польської доби. Виявлено і досліджено споруду лужицької культури доби бронзи, житлово-господарський комплекс поморської культури, одну господарську яму IX ст., дванадцять заглиблених споруд, одну господарську яму, одну наземну споруду зі стовбовою конструкцією давньоруського періоду X – першої половини XIII ст., одну заглиблену споруду XV ст. (С. В. Демедюк, А. Б. Бардецький 2011г, с. 7–8).

Світязь: розкоп розмірами 85 кв.м. Пам'ятка знаходиться на південному корінному березі озера Світязь, на північній околиці села, на відстані 200 м на північний схід від церкви Св. Петра і Павла, на території бази відпочинку районного лісництва. В культурному шарі виявлено матеріали ранньозалізного віку, ранньослов'янського часу, давньоруського періоду і литовсько-польської доби. Виявлено і досліджено три господарські споруди і одну господарську яму ранньослов'янського часу, одну господарську споруду XV ст. (С. В. Демедюк, А. Б. Бардецький 2011в, с. 5–6).

Любомль, провулок Власа Мізинця: чотири траншеї площею 21 кв.м. Пам'ятка знаходиться на північно-східній околиці міста, за 1 км на схід від Любомльської районної лікарні, з південно-західного боку від кар'єру колишнього цегляного заводу, на високій терасі лівого берега безіменного струмка (правосторонній доплив р. Гапи). Об'єктів не виявлено. В культурному шарі виявлено матеріали ранньослов'янського часу, давньоруського періоду та литовсько-польської доби (С. В. Демедюк, А. Б. Бардецький 2011б, с. 9).

Любомль, вулиця Брестська, 55 б: шурфи площею 7 кв.м. Пам'ятка знаходиться на північній околиці міста, на піщаному підвищенні, відома в історіографії як поселення ранньозалізного віку та могильник римського часу. Об'єктів не виявлено. В культурному шарі виявлено матеріали ранньозалізного віку (С. В. Демедюк, А. Б. Бардецький 2011б, с. 10).

Любомль, провулок Незалежності: розкоп розмірами 4,0 x 4,0 м. Поселення давньоруського часу розташоване на низькій терасі правого берега безіменного струмка (правосторонній доплив р. Гапи), на північ від давньоруського городища X–XI ст. в урочищі Шопи. Об'єктів не виявлено. В культурному шарі виявлено матеріали давньоруського періоду (С. В. Демедюк, А. Б. Бардецький 2011б, с. 11).

Любомль, центр: траншея розмірами 6 кв.м. Пам'ятка розташована зі східного боку від Центрального універмагу. Об'єктів не виявлено. В культурному шарі виявлено матеріали литовсько-польської доби (С. В. Демедюк, А. Б. Бардецький 2011б, с. 11).

Любомль, вулиця Чапаєва: розкоп розмірами 5,0 x 3,0 м. Пам'ятка розташована у центральній частині міста, на проміжку між двома траншеями автора 2008 р. Виявлено і досліджено в межах траншеї фундамент, викладений з цегли-пальчатки, кладка якого скріплена вапняним розчином першої половини XVII ст. В культурному шарі

виявлено також матеріали XVIII ст. (С. В. Демедюк, А. Б. Бардецький 2011б, с. 12).

Буків: розкоп розмірами 6,0 x 10,0 м. Пам'ятка знаходиться на південній околиці села, на правому березі р. Сарнівка, серед сучасної житлової забудови. Об'єктів не виявлено. В культурному шарі виявлено матеріали епохи бронзи, ранньослов'янського часу, давньоруського періоду та литовсько-польської доби (О. Є. Златогорський, М. П. Вашета, В. В. Баран 2012, с. 18–20).

Липляни: розкоп розмірами 5,0 x 5,0 м. Пам'ятка знаходиться на південно-західній околиці села, на правому березі р. Стир, по вулиці Селищна, на межі відомого в історіографії поселення доби бронзи, ранньозалізного віку, давньоруського періоду та литовсько-польської доби. Об'єктів не виявлено. В культурному шарі виявлено матеріали давньоруського часу X–XII ст. та пізнього середньовіччя (О. Є. Златогорський, М. П. Вашета, В. В. Баран 2012, с. 21).

Богущівка: розкоп розмірами 4,0 x 12,0 м. Ця нововиявлена багаточарова пам'ятка розташована у східній частині села, на відстані близько 600 м на схід від автодороги Луцьк-Богущівка, на лівому березі невеликої річки Стохід, лівого притоку р. Стир. У культурному шарі виявлено матеріали римського часу, ранньослов'янської доби, давньоруського періоду та литовсько-польської доби. Також виявлено та досліджено п'ять об'єктів (один – ранньослов'янського часу, два – давньоруського періоду, два – литовсько-польської доби) (О. Є. Златогорський, М. П. Вашета, В. В. Баран 2012, с. 50–67).

Зимне: траншея розмірами 2,0 x 10,0 м. Ця нововиявлене багаточарова пам'ятка розміщена на південному краю великого мису першої надзаплавної тераси правого берега р. Луга, на ділянці, виділеній під забудову по вулиці Польовій. На протилежному березі річки, за 1,2 км на південний захід від дослідженої ділянки, розташоване Зимнівське городище VI–VII ст. У культурному шарі виявлено матеріали епохи бронзи та раннього заліза, лужицької та празько-корчацької культур, а також давньоруського та пізньосередньовічного часів. Також виявлено та досліджено два об'єкти (один – лужицької культури доби бронзи, другий – празько-корчацької культури ранньослов'янського часу) (О. Є. Златогорський, С. Д. Панишко, Б. Л. Ліщук 2012, с. 44–47).

Підгайці: траншея розмірами 2,0 x 10,0 м. Пам'ятка знаходиться на південно-західній околиці села, за 0,5 км на захід від церкви, на краю високого правого берега р. Стир. У культурному шарі виявлено матеріали литовсько-польської доби. Виявлено і досліджено житло XVII–XVIII ст. розмірами 8,0x3,5 м в межах траншеї і дорізки. Цим пізнім житлом зруйновано, ймовірно, могильник ульвівської групи пізньої бронзи, сліди якого представлені характерним цілим келихом «рованцівського» типу та дрібними фрагментами черепа (В. Г. Баюк 2011, с. 8–10).

Крупа: розкоп розмірами 84 кв. м. Пам'ятка відома в історіографії як селище давньоруського часу XII–XIV ст. (М. М. Кучинко, О. Є. Златогорський 2010, с. 215]. Знаходиться на північній околиці села, в урочищі Бірки, за 200 м на південний захід від мосту через р. Конопельку. У культурному шарі виявлено матеріали давньоруського періоду XII–XIV ст. та литовсько-польської доби XVI–XVII

ст. Виявлено та досліджено споруду другої половини XVI – початку XVII, ймовірно, митниці цього часу, згаданої у документі 1545 р. (В. Г. Баяк 2011, с. 11–20).

Вишнівка (колишнє м. Опалин): розкоп розмірами 27,5 кв.м. Пам'ятка займає високу надзаплавну терасу правого берега р. Західний Буг у південній частині села, на території колишнього сільського клубу. Виявлено матеріали XVII–XVIII ст. (С. В. Демедюк, А. Б. Бардецький 2011, с. 3).

ЕПОХА БРОНЗИ

Матеріали епохи бронзи виявлено в культурному шарі розкопів у Луцьку по вулиці Селищній (колишнє село Вишків), по вулиці Ю. Тютюнника та по вулиці Зарічній, 46 (колишнє село Черчиці), Шацьку в урочищі Сад (окрім керамічних виробів, виявлено крем'яні відщепи серпа і наконечник стріли лужицької культури), Букові, Зимному, Жидичині, Рованцях в урочищі Гнідавська Гірка, Городищі I.

У Зимному виявлено і досліджено господарську яму лужицької культури. Вона являє собою заглиблення майже круглої форми, розміром 1,2 × 1,3 м з похилими стінками та ледь увігнутим до центру дном. Глибина її становила 0,45 м від рівня материка. У заповненні знайдено фрагменти ліпної кераміки згаданої культури пізньобронзової доби.

У Жидичині виявлено і досліджено дві господарські ями тшинецько-комарівської культури та п'ять господарських ям лужицької культури. Яма №1 круглої форми, видовжена по лінії схід-захід. Глибина її становила 0,27 м від рівня материка. У заповненні знайдено фрагменти ліпної кераміки тшинецько-комарівської культури. Яма №2 круглої форми, з прямими стінками. Глибина від рівня виявлення 1,05 м. У заповненні знайдено фрагменти ліпної кераміки тшинецько-комарівської культури. Яма №3 круглої форми, видовжена вздовж лінії північ-південь. Глибина від рівня виявлення 0,21 м. У заповненні знайдено фрагменти ліпної кераміки лужицької культури. Яма №4 майже круглої форми, видовжена у північно-західному напрямку. Глибина від рівня виявлення 0,22 м. У заповненні знайдено фрагменти ліпної кераміки лужицької культури. Яма №5 круглої форми, видовжена вздовж лінії північний схід – південний захід. Глибина від рівня виявлення 0,16 м. У заповненні знайдено фрагменти ліпної кераміки лужицької культури. Яма №6 круглої форми. Глибина від рівня виявлення 0,14 м. У заповненні знайдено фрагменти ліпної кераміки лужицької культури. Яма №7 майже круглої форми, видовжена у північно-східному напрямку. Глибина від рівня виявлення 0,16 м. У заповненні знайдено фрагменти ліпної кераміки лужицької культури.

Городище-1: траншея розмірами 15,0 x 1,0 м, шурф розмірами 2,0 x 2,0 м. Давньоруський археологічний комплекс (городище і селище) знаходиться на південно-західній околиці села, на лівому березі р. Черногузка. Об'єктів не виявлено. У культурному шарі на городищі і поселенні виявлено матеріали епохи бронзи, раннього заліза, римського часу, ранньослов'янського часу, давньоруського періоду та литовсько-польської доби.

У Підгайцях в котловані пізньосередньовічного житла виявлено келих «рованцівського» типу ульвівської групи пізньої бронзи та дрібні фрагменти черепа поруч із ним. Ймовірно, житлом зруйновано могильник того часу.

У Луцьку по вулиці Селищній (колишнє село Вишків) виявлено і досліджено дві господарські ями і одну споруду стжижовської культури. Яма 1 підкруглої форми, розмірами 2,0 × 2,0 м і завглибшки 0,71 м від рівня виявлення. У її північно-східній частині зафіксовано сходінку завглибшки 0,28 м від рівня розкриття. У заповненні знайдено крем'яний відбійник, кістяну проколку, фрагменти обмазки, яка зберігає сліди конструкцій споруди, численні фрагменти типової для носіїв стжижовської культури кераміки та кістки тварин. Яма 2 підкруглої форми, що була досліджена частково, розмірами 1,8 × 1,0 м і завглибшки 0,5 м від рівня виявлення. У заповненні виявлені фрагменти обмазки зі слідами конструкцій споруди, численні фрагменти типової для носіїв стжижовської кераміки. Частково досліджена споруда 1 овальної форми, розмірами 1,8 × 0,8 м, видовжена за лінією схід-захід, завглибшки 0,32 м від рівня виявлення. У заповненні виявлено цілий горщик стжижовської культури, крем'яний серп і оброблена пластина.

У Луцьку по вулиці Ю. Тютюнника (колишнє село Черчиці) виявлено і досліджено господарську яму тшинецько-комарівської культури. Вона овальної форми, орієнтована за лінією схід-захід, розмірами 1,3 × 1,2 м, заглиблена у материк на 0,25 м. У заповненні виявлено фрагменти кераміки і остеологічний матеріал.

У Шацьку в урочищі Сад виявлено і досліджено споруду лужицької культури. Вона прямокутної форми із заокругленими кутами, розмірами 1,36×0,86 м, видовжена по лінії захід-схід, мала похилі стінки і рівне в західній частині дно, максимальна глибина якого становила 0,25 м від рівня виявлення. У заповненні виявлено фрагменти ліпного посуду лужицької культури (горщики, оздоблені карбованим валиком і пальцево-нігтевими зачіпами), ікло кабана та кістку (ключицю) з наскрізним отвором.

РАННЬОЗАЛІЗНИЙ ВІК

Матеріали ранньозалізного віку виявлено в культурному шарі розкопів у Зимному, у Луцьку по вулиці Ю. Тютюнника (колишнє село Черчиці), Жидичині, Рованцях в урочище Гнідавська Гірка, Пересопниці в урочищі Шпихтлір, Шацьку в урочищі Сад (матеріали поморської культури), Світязі (окрім керамічних виробів, фрагмент

біфасіального серпа з суцільно заполірованою поверхнею), Любомлі по вулиці Брестська, Городищі I.

У Луцьку по вулиці Ю. Тютюнника (колишнє село Черчиці) виявлено і досліджено два об'єкти поморсько-кльшової культури, зокрема господарську яму і споруду. Яма овальної форми, розмірами 1,1 × 1,3 м, заглибле-

на в материк на 0,4 м. У заповненні виявлено фрагменти кераміки та остеологічний матеріал. Споруда неправильної форми, видовжена за лінією північний схід – південний захід, розмірами 2,0 × 0,9 м, заглиблена у материк на 0,4 м; до південно-західної стінки прилягало вогнище на рівні материка. Виявлено фрагменти кераміки та остеологічний матеріал.

У Шацьку в урочищі Сад виявлено і досліджено житло-господарський комплекс поморської культури, що складається із залишків стовбових конструкцій у вигляді

ді ямок, господарських ям, заглибленої споруди з вогнищем, обкладеним камінням, великої заглибленої споруди з слідами вогнища в ямі, заглибленої споруди, оточеної стовбовими ямками і двох глибоких овальних споруд. В цих об'єктах виявлено два фрагменти зернотерок і значну кількість фрагментів горщиків, мисок, черпаків, ваз, покришок, дисків, фрагментів обмазки білого та цеглястого кольору з відбитками цілих і розколотих колод, сконструйованих паралельно та перпендикулярно, а також тонших прутів.

РИМСЬКИЙ ЧАС

Матеріали римського часу виявлено в культурному шарі розкопів у Богущівці (бронзова фібула з округлим щитком на спинці), Шацьку в урочищі Сад (декілька уламків ліпних кунфів вельбарської культури, денце гончарної посудини та фрагмент залізної фібули), Городищі I. Ранньослов'янський період

Матеріали ранньослов'янського періоду виявлено в культурному шарі розкопів у Рованцях в урочищі Гнідавська Гірка, Букові, Богущівці, Зимному (празько-корчацька культура), Шацьку в урочищі Сад, Світязі, Любомлі по провулку Власа Мізинця (окрім фрагментів архаїчної гончарної кераміки Лука-Райковецької культури, виявлено ліпне, овальне в перетині, пряслице), Городищі I (празько-корчацька культура).

У Зимному виявлено і досліджено житло празько-корчацької культури. Котлован житла являв собою прямокутне заглиблення з ледь похилими стінками. Його довжина становила 3,2 м, ширина – до 3,1 м, що фіксується добре збереженою стовповою ямою у північно-східному куті котловану. При цьому північно-східна межа житла зафіксована по його підлозі, оскільки тут воно накладалося на інший об'єкт, який продовжувався у стінці дорізки на сусідній ділянці, що унеможливило дослідження останнього. Глибина котловану від рівня материка становила 0,4–0,5 м. Дно рівне, з легким нахилом у південному напрямку. Слідів підмазки долівки житла не зафіксовано. Окрім згаданої стовпової ямки, у підлозі зафіксовано ще п'ять ямок різного розміру, одна з яких була передпільною. На підлозі виявлено фрагменти кераміки та «хлібців» празько-корчацької культури. Такі ж знахідки траплялись і у заповненні котловану житла. Піч, що розміщувалась у північно-західному куті житла, була вимурувана з глини зі включенням великих фрагментів випаленої обмазки, мала розміри 1,05 × 0,90 м і була орієнтована челюстями на північний схід. На її внутрішній випаленій поверхні добре прослідковуються сліди формування пальцями руки по мокрій глині. З внутрішнього боку стінки печі та черинь пропалені до червоного кольору на товщину до 5,0 см. На черені зафіксовано сліди вапна та деревного вугілля. У тілі печі, при її розбиранні, виявлено кілька крупних фрагментів празько-корчацької кераміки.

У Рованцях на території урочища Гнідавська Гірка (розкоп 13) виявлено і досліджено два житла і чотири господарські ями. Житло 1 підпрямокутної форми, орієнтоване кутами за сторонами світу, розмірами 2,5 × 2,7 м, заглиблене в материк на 0,25 м. У південно-східному куті

знайдено залишки печі з діаметром череня близько 0,9 м. Стінки прямовисні, дно рівне, трамбоване, заповнення складалося з темно-сірого суглинку з фрагментами вугликів, обмазки, кераміки та остеологічними рештками. На долівці житла зафіксовано розвал горщика IX ст. Житло 2 підпрямокутної форми, орієнтоване кутами за сторонами світу, розмірами 2,1 × 1,4 м, заглиблене в материк на 0,8 м. У північно-східній стінці на рівні 0,5 м від долівки відкрито нішоподібну піч з діаметром череня близько 1,1 м. Стінки прямовисні, дно рівне, заповнення складалося з темно-сірого суглинку з фрагментами вугликів, обмазки, кераміки VII–IX ст. та остеологічними рештками. Яма 1 округлої форми, близько 1,25 м в діаметрі, заглиблена в материк на 0,8 м. Стінки похилі, заповнення складалося з темно-сірого суглинку з фрагментами вугликів, обмазки, кераміки VII–VIII ст. та остеологічними рештками. Яма 2 овальної форми, розмірами 1,35 × 1,70 м, заглиблена в материк на 1,5 м. Стінки похилі, обпалені, заповнення складалося з темно-сірого суглинку з фрагментами вугликів, обмазки, кераміки VII–IX ст. та остеологічними рештками. На краю ями збереглися рештки череня з невеликим бортиком, вочевидь, для просушування зерна. Яма 3 овальної форми, розмірами 1,5 × 1,6 м, заглиблена в материк на 0,6 м. Стінки похилі, заповнення складалося з темно-сірого суглинку з фрагментами вугликів, обмазки, кераміки VIII–IX ст. та остеологічними рештками. Яма 4 овальної форми, розмірами 0,8 × 1,1 м, заглиблена в материк на 0,1 м. Стінки ями похилі, заповнення складалося з темно-сірого суглинку з фрагментами вугликів, кераміки VII–VIII ст. та остеологічними рештками.

У Шацьку в урочищі Сад виявлено і досліджено одну господарську яму IX ст. Вона круглої форми, діаметром 1,2 м, з похилими стінками в верхній частині і вертикальними біля дна. У заповненні виявлено фрагменти ліпних посудин VI–VII ст.

У Світязі виявлено і досліджено господарський комплекс IX ст., який складається з трьох заглиблених споруд і ями. Яма круглої форми, діаметром 1,2 м, лінзоподібної в перерізі форми, глибиною 0,15 м від рівня виявлення. У заповненні виявлено фрагменти ліпної кераміки Луки-Райковецької культури, дві кістяні проколки. Споруда №1 нерегулярної форми розмірами 5 × 2,6 м, видовжена по лінії захід-схід. Вона складалась з видовженого мілко-го заглиблення з рівним дном, круглої ями з вертикальними стінками і рівним дном в західному кінці споруди і округлих заглиблень з похилими стінками, які ступін-

часто переходять один в один глибиною. На борту ями в південно-західній частині споруди ділянка дна овальної форми мала цеглястий колір (випалена?). Східніше від неї на борту споруди на рівні виявлення зафіксовано скупчення попелу нерегулярної форми потужністю 0,02–0,05 м. У заповненні виявлено фрагменти кераміки Луки-Райковецької культури, фрагменти глиняної обмазки, фрагмент (половину) біконічного прясла, орнаментованого з обох боків щільно нанесеними радіальними прокресленими лініями, фрагменти криці, кістяні вироби (проколка, заповнені вироби з пустотілої кістки і ребра), залізний ніж і точильний брусок, виготовлений з дрібнозернистого сірого пісковика. Споруда № 2 видовжена-овальної форми розмірами 2,8 × 2,3 м, видовжена по лінії північ-південь, мала похилі стінки, рівне дно, глибина якого становила 0,2–0,3 м від рівня виявлення. У заповненні виявлено фрагменти кераміки Луки-Райковецької культури та рогове знаряддя. Споруда № 3 видовжена-овальної форми, розмірами 2,6 × 1 м, видовжена по лінії північний захід-

південний схід з незначним відхиленням проти годинникової стрілки, мала похилі стінки, рівне дно, глибина якого становила 0,2 м від рівня виявлення. В східній частині споруди знаходилась округла ямка розмірами 0,7 × 0,8 м, також з похилими стінками і рівним дном. У заповненні виявлено фрагменти кераміки Луки-Райковецької культури, залізний наконечник остроги та кістяну проколку.

У Богущівці виявлено і досліджено житло кінця IX – початку X ст. Воно підпрямокутної форми, орієнтоване стінками за сторонами світу, розміром 4,0 × 1,8 м у межах розкопу, заглиблене в материк на 0,6 м. У східній частині зруйноване пізнішим об'єктом литовсько-польської доби. Стінки прямовисні, долівка рівна, трамбована. У північно-східному куті виявлено залишки печі, зруйнованої під час спорудження згаданого вже об'єкту, з розмірами збереженої частини 1,25 × 0,35 м. Заповнення споруди складав гумусований суглинок з дрібними фрагментами глиняної обмазки, остеологічними рештками та фрагментами ліпної і кружальної кераміки ранньослов'янського часу.

ДАВНЬОРУСЬКИЙ ПЕРІОД

Матеріали давньоруського періоду виявлено в культурному шарі розкопів у Володимирі-Волинському на території городища (літописного міста), Луцьку по вулиці Селищній (колишнє село Вишків), по вул. Ю. Тютюнника та Зарічній, 46 (колишнє село Черчиці), Шацьку в урочищі Сад (окрім керамічних виробів, які репрезентовані головним чином горщиками, виявлено збірку залізних речей, що складається з ножів, наконечників стріл і дротиків, бронзових хрестиків, кілець, накладок, нашивок, свинцевих плombs і тягарців, кістяних проколов, шиферних і мергелевих прясел, кам'яних точильних брусків, кам'яний хрестик, фрагментів скляних браслетів і намистинок), Пересопниці в урочищі Шпихтлір, Пересопниці в урочищі Пастівник (окрім фрагментів кераміки, виявлено фрагменти скляних браслетів, срібний натільний хрестик, мідні вироби: фрагмент візантійської монети аспрона (зображення імператора з обох боків) XII – першої половини XIII ст., два фрагменти дзвоників, мідний з позолотою фрагмент дзвоника, свинцеві вироби: князя булла із зображенням чоловіка у пишному вбранні та правої руки, що тримає хрест перед грудьми, висла печатка із зображенням на аверсі князя та написа «Борис», на реверсі – архангела Гавриїла, прикраса, два ювелірних тягарця, дві торгові плombs зі знаком Рюриковичів, ювілерний тягарець, п'ять грузил, бронзові вироби: фрагмент булави, кистень, дві сережки з дроту, натільна хрестовидна підвіска, гудзика-«дробниці», три цілих натільних хрестика і один фрагмент, хрестоподібна підвіска з різьбленим зображенням архангела Михаїла, два фрагменти перстенів, фрагмент наперстка, сім гудзиків-гирьок, ювелірний тягарець прямокутної форми, дві пряжки, прикраса (з емаллю), зооморфна накладка у вигляді хижого птаха, поясна накладка, дві хрестоподібні накладки, накладка, п'ять фрагментів дзвоників, прикраса у вигляді квітки з вушком, фрагмент прикраси, орнаментований різьбленим рослинним орнаментом, два фрагменти книжних застібок, два вушка хрестів-енколпнів, бронзові вироби з позолотою:

натільна іконка Св. Григорія, натільна іконка Одигітрії, дві поясні накладки з позолотою, нашивка у вигляді рівностороннього трикутника, накладка у вигляді розквітлого хреста, дві поясні накладки, елементи поясного набору (3 екз.), фрагмент металопластики, вироби з олов'янистої бронзи: натільний хрестик, фрагмент зооморфної фігурки у вигляді голови птаха (лиття, різьблення), залізні вироби: цілий ніж і 8 фрагментів ножів, фрагмент серпа, два фрагменти замка, ключ і три фрагменти ключів, деталь кінських вудил, вилка), Букові, Богущівці (окрім фрагментів кераміки виявлено вістря стріли), Рованцях в урочищі Гнідавська Гірка (розкоп 13), Зимному (окрім фрагментів кераміки виявлено втульчате вістря стріли), Крупі, Жидичині, Липлянах, Світязі, Любомлі по провулку Незалежності (фрагменти кераміки X ст.), по провулку Власа Мізинця (окрім фрагментів кераміки XI – першої половини XIII ст., виявлено залізний ніж, фрагмент срібного персня XIII ст., бронзові прикраси: кільце-перстень, гудзик кулястої форми з петелькою, кутову накладку, фрагменти браслетів з карбованим орнаментом), Городищі І.

У Володимирі-Волинському, незважаючи на обмежений характер археологічних досліджень, отримано важливу інформацію про оборонну стіну та фундамент під нею мурованого замку Казимира Великого, що існував тут у XIV ст. Уточнено розміщення окремих ділянок стіни, зокрема її поворот у західному напрямку. Виявлено включення цегли в нижню частину вапнякової кладки. Відзначено дещо нижчу якість виконання окремих ділянок стіни та фундаменту з внутрішнього боку замку у порівнянні із зовнішнім, дослідженим у 2010 р. Зафіксовано сліди розбирання замку в 1370 р. у вигляді своєрідного пандусу з будівельного сміття, що прилягав до внутрішнього боку стіни та фундаменту. Здійснені проміри фрагментів цеглин, що містились у цьому шарі. З внутрішнього боку стіни, на рівні її переходу у фундамент, досліджена викладена з цегли піч оригінальної конструкції. У її конструкції використана добре оброблена вапнякова плита

розміром 87,0 × 66,0 × 14,5 см. Масові знахідки представлені, насамперед, керамікою. Серед індивідуальних знахідок, окрім згаданої вапнякової плити, слід відзначити кістяну квадратну шашку розміром 2,7 × 2,7 см з солярними знаками на поверхні, фрагменти мідного клепаного посуду й арбалетний болт. Стратиграфія дослідженої ділянки сприяла чіткому розподілу рухомих знахідок стосовно шару будівельного сміття 1370 р. на два комплекси – ранішого та пізнішого часів.

У Луцьку по вулиці Ю. Тютюнника (колишнє село Черчиці) виявлено і досліджено дві споруди XII – першої половини XIII ст. Споруда 1 підпрямокутної форми, орієнтована стінами за сторонами світу, видовжена за лінією північ-південь, розмірами 2,1 × 1,3 м, заглиблена у материк на 0,25 м. У заповненні виявлено фрагменти кераміки та остеологічний матеріал. Споруда 2 овальної форми, видовжена за лінією північ-південь, розмірами 1,9 × 1,8 м, заглиблена у материк на 0,5 м. У заповненні містилися фрагменти кераміки.

У Луцьку по вулиці Зарічній, 46 (колишнє село Черчиці) виявлено і досліджено споруду XII – першої половини XIII ст. Вона нерегулярної форми розмірами 1,17 × 2,34 м, видовжена по лінії північ-південь. Складалася з видовженого заглиблення з двома внутрішніми ямами. Яма в південній частині кругловидна діаметром 1,34 м, видовжена вздовж лінії північ-південь, звужується до низу, глибиною 0,52 м від рівня виявлення. На північний схід від неї розміщена на ступінь вище друга внутрішня яма, округлої форми, діаметром 1 м, глибиною 0,33 м від рівня виявлення. З північного боку споруди прослідковувалось невелике продовгувате заглиблення – вхід. Поруч зі спорудою виявлено також три стовпові ями: з північно-східного боку, зі сходу і з південно боку. У заповненні виявлено фрагменти кружальної кераміки.

У Пересопниці в урочищі Пастівник виявлено і досліджено ґрунтовий могильник та житло XI–XIII ст. Могильник знаховся поблизу кам'яного хреста, розташованого в північній частині урочища. На відстані 3,8 м на північний схід від хреста розчищено дві вирізані з вапняку плити розмірами 2,15 × 0,61–0,66 × 0,19–0,25 м та 1,88 × 0,58–0,69 × 0,25 м. Плити лежали перпендикулярно одна на одній у формі хреста. Верхня плита була зсунута бульдозером і знаходилась на рівні сучасної поверхні, нижня – на глибині 0,3 м. Приблизно 1,6 м на південь від нижньої плити виявлено два випростаних поховання та нижня частина третього, орієнтовані по лінії схід-захід, головами на захід. Поховальний інвентар відсутній. Проте, у культурному шарі могильника виявлено фрагменти кераміки давньоруського часу, скляних браслетів та бронзового зооморфного (у вигляді тіла змії) браслета XI–XIII ст. Сильно зруйноване житло XI–XIII ст. зафіксовано на території муляжу садиби під час встановлення робітниками частоколу. Шурфом розміром 3х1 м розкрито залишки глиняної печі та заглиблення, заповнене фрагментами давньоруського кружального посуду.

У Шацьку в урочищі Сад виявлено і досліджено 12 заглиблених споруд, 1 наземну споруду і 1 господарську яму X – першої половини XIII ст. Споруда №1 видовжено-овальної форми, розмірами 4,4 × 2,4 м, орієнтована по лінії захід-схід, мала лінзоподібне дно, максимальна

глибина якого становила 0,55 м від рівня виявлення. У заповненні виявлено фрагменти кераміки курганного типу X ст. та велику кількість кісток тварин (35 шт.). Споруда №2 овальної форми розмірами 1,07 × 1,05 м, мала лінзоподібне дно, максимальна глибина якого становила 0,6 м від рівня виявлення. У заповненні виявлено фрагменти гончарних посудин давньоруського часу курганного типу X ст. (на денці одного з горщиків частково збереглось клеймо у вигляді колеса), нижню щелепу тварини, дві кістки свині та кістяний циліндричний виріб невідомого призначення, який мав повністю заповіровану поверхню. Споруда №3 – наземна, стовбової конструкції, нерегулярної форми розмірами приблизно 4 × 3 м. Відкрито 11 стовбових ямок і одне овально-видовжене заглиблення. У заповненні виявлено фрагменти гончарних посудин XI ст. Споруда №4 видовжено-овальної форми, розмірами 3,07 × 1,45 м, мала округлі похилі стінки і лінзоподібне дно, максимальна глибина якого становила 0,5 м від рівня виявлення (рис. 64; фото 26). На дні споруди знаходилось скупчення каміння, крупних кісток тварин, фрагментів випаленої глини і кераміки, фрагменти рогів оленя зі слідами рубання. У заповненні виявлено велику кількість фрагментів гончарного посуду (більшість – горщики, лише один фрагмент миски), залізний ніж, фрагмент точильного бруска, фрагмент скляної намистини кулястої форми, фрагмент мідного виробу з рельєфним рослинним орнаментом. Знайдено один фрагмент маленького горщикоподібного кухлика, орнаментованого рядом ямок на плічках і горизонтальними прокресленими лініями під ним. На деяких фрагментах денець були нанесені клейма, серед яких два вдалось прочитати: незамкнуте кільце та хрест з роздвоєними кінцями всередині кільця. На денці одного горщика були просвердлені наскрізні отвори, які в поперечному перерізі мали форму пісочного годинника. Всі знахідки датовано XI ст. Споруда №5 видовжено-овальної форми, розмірами 2,6 × 1,75 м, орієнтована по лінії північ-південь, мала лінзоподібне дно, максимальна глибина якого становила 0,3 м від рівня виявлення. У заповненні виявлено масивний залізний ніж та фрагменти гончарних посудин давньоруського часу XI – початку XII ст. Споруда №6 видовжено-овальної форми, розмірами 3 × 2,1 м, орієнтована по лінії північ-південь, мала похилі заокруглені стінки і рівне дно, максимальна глибина якого становила 0,4 м від рівня виявлення. Біля східної стінки знаходилось трикутне підвищення висотою 0,05 м над рівнем дна. Біля південно-західної стінки на дні розкрито дві стовбові ямки. В північній частині ями в заповненні залягало скупчення глини зі слідами перепалу (цеглястого кольору) нерегулярної форми, розмірами 1,1 × 1,1 м, потужністю 0,15–0,2 м, зафіксоване на глибині 0,07 метра від рівня виявлення споруди. Під цим скупченням на дні відкрито ще одну стовбову ямку. У заповненні виявлено фрагменти гончарного посуду давньоруського часу, зуб риби, кістяну проколку, свинцевий виріб у формі круглої шайбочки з наскрізним отвором біля краю, шиферне прясло кулястої форми та фрагмент довгої залізної пластини прямокутної форми. На денці одного з горщиків частково збереглось клеймо у вигляді свастики у кільці. Всі знахідки датовано XI – першої половиною XIII ст. Споруда №7 видовжено-овальної форми, розмірами 3,15 × 1,25 м,

орієнтована по лінії північ-південь, мала округлі стінки і рівне дно, глибина якого становила 0,15 м від рівня виявлення. Зі східного боку споруда мала прямокутний в плані виступ-заглиблення, поряд біля північно-західного краю споруди виявлено круглу ямку. У заповненні виявлено фрагменти гончарних посудин давньоруського часу XI – початку XII ст. Споруда №8 неправильної видовжено-овальної форми, розмірами 2,8 × 1,8 м, орієнтована по лінії схід-захід з незначним відхиленням проти годинникової стрілки, мала похилі стінки і рівне, похиле у східному напрямку дно, глибина якого становила 0,2–0,3 м від рівня виявлення. У заповненні виявлено фрагменти гончарних посудин давньоруського часу XI – початку XII ст., лопатку тварини і щелепу кабана. Споруда №9 неправильної видовжено-овальної форми, розмірами 1,8 × 0,95 м, орієнтована по лінії північ-південь, мала лінзоподібне дно, максимальна глибина якого становила 0,7 м від рівня виявлення. У заповненні споруди виявлено фрагменти гончарних посудин давньоруського часу XI – початку XII ст. і риб'ячу луску. Споруда №10 овальної форми, розмірами 2,3 × 2,1 м, орієнтована по лінії північ-південь, мала лінзоподібне дно, максимальна глибина якого становила 0,4 м від рівня виявлення. У заповненні виявлено фрагменти гончарних посудин давньоруського часу XI – початку XII ст., залізний виріб, один кінець якого розклепаний, а інший – загнутий в гачок та фрагмент щелепи кабана. Споруда №10 прямокутної форми, розмірами 3,6 × 2,5 м, орієнтована кутами за сторонами світу, мала похилі стінки і рівне дно, глибина якого становила 0,13–0,18 м від рівня виявлення. В східному куті знаходилось овальне заглиблення, яке мало лінзоподібне дно, поряд з південно-західного боку від нього знаходилась кругла яма з округлими стінками і рівним дном. Біля східної стінки дорізки на дні споруди виявлено ще одну яму, яка виходила за межі розкопу. У заповненні виявлено фрагменти гончарних посудин давньоруського часу XI – початку XII ст. Споруда №11 видовжено-овальної форми, розмірами 2,15 × 1,75 м, орієнтована по лінії північ-південь, мала лінзоподібне

дно. На дні знаходилась овальна яма розмірами, яка мала злегка похилі стінки і рівне дно. У заповненні виявлено фрагменти гончарного посуду, фрагмент залізного ножа, фрагмент залізного дроту та хребець тварини. Також виявлено нижню частину горщика з клеймом у вигляді хрестика на злегка увігнутому всередину денці. Всі знахідки датовано XII – першою половиною XIII ст. Споруда №12 мала вигляд ями округлої форми, розмірами 1,6 × 0,66 м, з округлими стінками і рівним дном, глибина якого становила 0,1 м від рівня виявлення. Над рівнем виявлення ями, біля західного її краю, залягало скупчення фрагментів черні і стінок печі (випалена глина цеглястого кольору із заглаженою рівною поверхнею). У заповненні виявлено фрагменти гончарних посудин давньоруського часу XI – початку XII ст. і хребець крупної тварини (ВРХ?). Яма №1 круглої в плані форми, діаметром 0,55 м, мала лінзоподібне дно, максимальна глибина якого становила 0,2 м від рівня виявлення. В заповненні виявлено один фрагмент стінки гончарного горщика XI ст.

У Богушівці виявлено і досліджено господарську споруду кінця X–XI ст. та житло XI – початку XII ст. Споруда овальної форми, розміром 2,30 × 1,25 м у межах розкопу, заглиблена в материк на 0,7 м. Зі східного боку містився вхід у споруду у вигляді підпрямокутного пандусу, розміром 1,0 × 1,0 м у межах розкопу, заглиблений у материк на 0,4 м. Стінки прямовисні, долівка рівна, трамбована. Заповнення споруди складалося з гумусованого суглинку, остеологічних залишків і фрагментів кружальної кераміки. Житло підпрямокутної форми, орієнтоване кутами за сторонами світу, розміром 1,0 × 2,0 м у межах розкопу, заглиблене в материк на 0,5 м. У своїй південній частині зруйноване пізнішим об'єктом литовсько-польської доби. Стінки прямовисні, долівка рівна, трамбована. У південно-західному куті житла виявлено залишки печі з діаметром череня близько 1,0 м. Заповнення споруди складалося з гумусованого суглинку з дрібними фрагментами глиняної обмазки, остеологічними залишками та фрагментами кружальної кераміки.

ЛИТОВСЬКО-ПОЛЬСЬКА ДОБА

Матеріали литовсько-польської доби виявлено в культурному шарі розкопів у Володимир-Волинському, Луцьку по вулиці Шота Руставелі, по вулиці Селищній (колишнє село Вишків), по вулиці Ю. Тютюнника і вулиці Зарічній, 46 (колишнє село Черчиці), у Рованцях на території урочищ Куповаті та Гнідавська Гірка, Шацьку в урочищі Сад (окрім керамічних виробів виявлено серія накладок і нашивок з кольорових сплавів, вироби зі свинцю: пломби, блешні, пластини, тягарці, кистень, бронзові рибальський гачок, гудзик кулястої форми з петелькою, кільце, накладки на ручки ножа, перстень-кільце з дроту закрученого в спіраль, пластинка з вигравіруваними зображеннями риб і лінійним орнаментом, залізні кресало, пряжки, ножиці, рибальський гачок), Світязі, Букові (окрім фрагментів керамічних виробів виявлено монети XVI–XVII ст.: солід Сигізмунда III Вази кінця XVI – початку XVII, солід Густава II Адольфа 1631 р., солід Карла X Густава 1654–1660 рр., шість солідів Яна II Ка-

зиміра 1658–1667 рр., 3 крейцери Леопольда I 1672 р.), Богушівці (окрім фрагментів керамічних виробів виявлено фрагмент скляної намистини, щиток від персня та монети: півгрош Яна Ольбрахта 1492–1501 рр., два соліди Крістіни 1632–1654 рр., солід Карла X Густава 1650 р. та 9 солідів Яна II Казимира 1658–1667 рр.), Зимному, Підгайцях, Крупі, Жидичині, Липлянах, Вишнівці-Опадині (мідні монети: польський шеляг 1664 р., російська денга 1741 р.), Любомлі в центрі та по вулиці Чапаєва (виявлено фрагменти посуду та кахель XVI–XVIII ст.), по провулку Власа Мізинця (окрім фрагментів кераміки, виявлено фрагмент залізного серпа, свинцеву пломбу з гербом Олькушського монетного двору (знак полурушт) XV ст., мідні монети: польські шеляги 1664 р., півгріш Станіслава-Августа Понятовського 1767 р., австрійський крейцер Йосифа 1790 р.), Городищі I (XVI ст.), Пересопниці в центрі, Пересопниці в урочищі Шпихтір, Пересопниці в урочищі Пастівник (окрім керамічних ви-

робів, виявлено срібні монети: денарій Сигізмунда II Августа 1554 р., два соліда Сигізмунда III Вази кінця XVI – початку XVII ст., двуденарій Сигізмунда III Вази 1621 р., тернарій Сигізмунда III Вази кінця XVI – початку XVII ст. (білон), солід Густава II Адольфа 1628 р. (білон), мідні вироби: кришка від люльки, п'ять тильників ножів, монети: 3 денарія Речі Посполитої першої половини XV ст., 7 солідів Яна II Казимира 1660–1666 рр., гріш Августа III 1754–1755 рр., гріш Станіслава-Августа Понятовського 1768 р., бронзові вироби: перстень, оздоблений геометричним орнаментом, фрагмент персня зі скляною вставкою, чотири пряжки, шпильку, фрагмент наперстка, фрагмент обручки, книжкову застібку у вигляді розквітлого внизу хреста, залізні вироби: пряжка, фрагмент ручки ножа, фрагмент кресала).

У Луцьку по вулиці Шота Руставелі частково досліджено заглиблену в материк споруду – південно-східний кут господарського льоху XVII–XVIII ст. розмірами 2,0 × 1,0 м і завглибшки 1,0 м від рівня виявлення. Біля південної стінки прослідковано три сходинки (залишки входу), стінки глиняні, прямовисні, дно рівне, слабо утрамбоване. У заповненні зібрано фрагменти горщиків, мисок, профіль гончарної сковорідки та вироби з металу (цвяхи та фрагмент шпори).

У Рованцях на території урочища Куповаті виявлено і досліджено споруду овальної форми, розмірами 1,8 × 1,7 м, заглиблену в материк на 0,2 м. У заповненні зібрано фрагменти керамічних виробів.

У Богушівці виявлено і досліджено дві господарські споруди XVI–XVII ст. Перша з них підпрямокутної форми, орієнтована кутами за сторонами світу, розміром 2,0 × 1,2 м, заглиблена в материк на 0,35 м. Стінки прямовисні, долівка рівна, трамбована. Заповнення споруди складав гумусований суглинок з дрібними фрагментами глиняної обмазки, остеологічними залишками та фрагментами кружальної кераміки. Друга також підпрямокутної форми, орієнтована кутами за сторонами світу, розміром 4,3 × 4,0 м, у межах розкопу заглиблена в материк на 1,2 м. Стінки похилі, долівка рівна, добре трамбована. Заповнення споруди складав гумусований суглинок, перемішаний з вугликами та дрібними фрагментами глиняної обмазки, остеологічні залишки, фрагменти кружальної кераміки. Знайдено також фрагменти сюжетних і так зв. «коврових» кахель із зеленою поливою та без неї. Металеві вироби із заповнення споруди представлені численними знахідками цвяхів, голок, куль і фрагментів бронзових виробів. Цікавими знахідками є бронзовий підсвічник, монета (півгрош Яна Ольбрахта, пошкоджений вогнем) та три торгові пломби, виготовлені зі свинцю. Одна з них містить у центрі герби: на аверсі три лебеді в щиті, два згори та один знизу; на реверсі щит з двома горизонтальними лініями. На аверсі по колу напис старонімецькою «*Zeiolen der statd Zwickaw*», що в перекладі означає «Знак міста Цвіккау». Серед остеологічних матеріалів слід виділити знахідку рога оленя благородного.

У Підгайцях виявлено і досліджено (в межах траншеї і дорізки до неї) котлован житла XVII–XVIII ст. Його залишки прослідковано за сильногумусованому заповненню та плямою пічки у північно-східному куті. У заповненні виявлено фрагменти керамічних виробів (горщиків, ми-

сок та кахель), точильні бруски та металева поясна, округа в перетині пряжка.

У Крупі виявлено і досліджено, ймовірно, споруду митниці, що згадана у відомому документі «Вирок урядових ревізорів у справі за скаргою луцьких міщан на шляхту Луцького і Володимирського повітів про незаконне стягнення мита... з переліком нововстановлених і усталених здавна митниць на Волині» 1545 р. (Торгівля на Україні 1990, с. 66). Споруду досліджено за контурами середньовітної долівки жовто-цеглистого кольору, що виділялася на фоні світло-жовтого материкового піску. Контур має підпрямокутну форму, більш видовжений за лінією захід-схід, розмірами 6,6 × 5,6 м. Долівка добре утрамбована лише в центральній частині, ближче до стінок вона стає слабшою. У східній частині споруди досліджено потужний завал глиняної обмазки з фрагментами цегли, який можна інтерпретувати як залишки сильно зруйнованого опалювального пристрою, про що свідчить чернінь і підковоподібна форма розміщення збережених цеглин. Челюсті її повернуті на захід – всередину споруди, чернінь добре випалений, однак сильно зруйнований. Ще одне подібне скупчення розміщувалося за 2,0 м на захід від першого, тут над завалом з обмазки збереглося кілька виставлених за лінією схід-захід цеглин. Заслугує на увагу і значний (до 0,3 м) прошарок темного ґрунту з попелом і вугликами, що розташовувався під скупченням. Долівка загалом рівна, однак у деяких частинах зруйнована. На долівці був значний (до 0,05 м) шар попелу. Керамічний комплекс зі споруди складається з численних фрагментів виключно гончарних виробів (горщиків, покриток, посудин типу мисочок і кухликів) XVI–XVII ст. Так само датуються знайдені у споруді індивідуальні знахідки: цілі та половинчасті зразки підков, цвяхів, фрагменти вудил, стремена й ості (гарпуна) для риболовлі. На окрему увагу заслуговують мідний тубус і медальйон. Останній зроблено зі свинцю, вушко збереглося. На аверсі розміщено герб Англії, по колу – напис латиною (девіз Ордену Підв'язки). Виріб використовувався повторно вже не як плomba, а як прикраса, на зразок сучасного медальйону. У лабораторії ІА НАН України проведено спектральний аналіз знахідки. Свинець містить домішки, зокрема і золота, що наразі встановлюється. Такий виріб міг належати наближеному до великої торгової факторії. Він датує весь комплекс другою половиною XVI ст.

У Шацьку, в урочищі Сад виявлено і досліджено одну заглиблену споруду XV ст. Вона овальної форми, розмірами 2,96 × 2,5 м, витягнута по лінії схід-захід з незначним відхиленням проти годинникової стрілки, мала похилі заокруглені стінки, лінзоподібне (з півночі на південь) і рівне (з заходу на схід) дно, максимальна глибина якого становила 0,7 м від рівня виявлення. Біля північної стінки на дні знаходилась неглибока ямка розмірами. У заповненні виявлено фрагменти гончарних посудин і вироби з металу: два ножі, штир з петлею, фрагмент дроту та кільце-шайбочка.

У Світазі виявлено і досліджено заглиблену господарську споруду XV ст. Вона видовжена-овальної форми, розмірами 3 × 2,3 м, видовжена по лінії північ-південь, складалась з двох заглиблень, розділених перегородкою. Кожне з них мало похилі стінки, лінзоподібне дно, гли-

бина північного становила 0,55 м від рівня виявлення, а південного 0,7 м. Дно перегородки також було лінійно-подібним з глибиною 0,5 м. У заповненні споруди, окрім керамічних виробів, виявлено фрагменти залізисто-силікатних шлаків, риб'ячі і тваринні кістки та луска, рогове знаряддя для плетіння сіток (глиця), залізний ніж і свинцевий важок для сітки.

У Любомлі по вулиці Чапаєва виявлено і досліджено в межах невеликого розкопу фундамент житлового будин-

ку, викладений з цегли-пальчатки, кладка якого скріплена вапняним розчином. В ньому між цеглинами, виявлено фрагмент горщика першої половини XVII ст.

Загалом за результатами досліджень 2011 року перспективними вбачаємо продовження досліджень на пам'ятках у Володимирі-Волинському, Шацьку, Світязі, Богушівці, Рованцях в урочищах Гнідавська Гірка та Куповаті, Полонці, Старому Чарторийську. Новий польовий сезон 2012 року буде спланований на дослідження саме цих об'єктів.

ЛІТЕРАТУРА

- Бардецький А. Б., Вертелецький Д. Ю.
2011 Звіт про результати археологічних розвідок з правом шурфування на території Острозького району Рівненської області 2011 року, Луцьк.
- Баюк В. Г.
2011 Звіт про проведені рятівні археологічні дослідження на території Підгайцівської сільської ради Луцького району Волинської області 2011 року (с. Крупа, с. Підгайці), Луцьк.
- Демедюк С. В., Бардецький А. Б.
2011а Звіт про результати археологічних досліджень в с. Вишнівка Любомльського району Волинської області 2011 року, Луцьк.
- Демедюк С. В., Бардецький А. Б.
2011б Звіт про результати археологічних досліджень на території Любомльського і Шацького районів Волинської області 2011 року, Луцьк.
- Демедюк С. В., Бардецький А. Б.
2011в Звіт про результати археологічних досліджень на території багатшарового поселення у селі Світязь, база відпочинку «Світязь» (база лісництва) Шацького району Волинської області (урочище «Сад») 2011 року, Луцьк.
- Демедюк С. В., Бардецький А. Б.
2011г Звіт про результати археологічних досліджень на території багатшарового поселення у смт. Шацьк Волинської області (урочище «Сад») 2011 року, Луцьк.
- Златогорський О. Є., Баюк В. Г.
2012 Звіт про результати археологічних досліджень на території центральних районів Волинської області 2011 року, Луцьк.
- Златогорський О. Є., Вашета М. П.
2012 Звіт про результати археологічних досліджень у с. Рованці Луцького району Волинської області 2011 року, Луцьк.
- Златогорський О. Є., Вашета М. П., Баран В. В.
2012 Звіт про результати археологічних досліджень на західних околицях м.Луцька 2011 року, Луцьк.
- Златогорський О. Є., Дем'ячук Д. Г.
2012 Звіт про результати археологічних досліджень на Волинському Поліссі 2011 року, Луцьк.
- Златогорський О. Є., Панишко С. Д., Ліщук Б. Л.
2012 Звіт про результати археологічних досліджень на території західних районів Волинської області 2011 року, Луцьк.
- Златогорський О. Є., Самолук В. О., Вашета М. П.
2012 Звіт про результати археологічних досліджень у с. Пересопниця Рівненського району Рівненської області 2011 року, Луцьк.
- Златогорський О. Є., Харковець Ю. І.
2012 Звіт про результати археологічних досліджень на території Рівненської області 2011 року, Луцьк.
- Кучинко М. М., Златогорський О. Є.
2010 Пам'ятки археології Луцького району Волинської області, Луцьк, ДП «Волинські старожитності».
- Панишко С. Д., Златогорський О. Є.
2012 Звіт про результати рятівних археологічних досліджень на території давньоруського городища «Вали» у м. Володимирі-Волинському 2011 р., Луцьк.
- Ткач В. В., Бардецький А. Б.
2011 Звіт про результати археологічних розвідок на території Дубенського району Рівненської області 2011 року, Луцьк.
- Торгівля на Україні
1990 Торгівля на Україні XIV – середина XVII століття. Волинь і Наддніпрянщина, Київ.

2011 auf dem Gebiet der Wolhynien und Rowne – Wojewodschaft durchgeführte Forschungen

Zusammenfassung

2011 wurden von der Forschergruppe „Wolhynien Altertümer“ unter der Leitung des Autors dieses Beitrags in den Gebieten der Wolhynien und Rowne- Oblast die archäologischen Forschungen eingeleitet. Man legte viele, breit datierte Fundstellen frei. Der vorliegende Beitrag behandelt nur 58 von ihnen. Sie werden von der Bronzezeit bis zum Spätmittelalter

datiert. Auf 26 Fundstellen führte man Ausgrabungen durch. Man hat sie in Form eines Katalogs dargestellt, mit der Einteilung in ein-, zwei-, multikulturelle Fundstellen und Gräberfelder. In der Zusammenfassung stellte man die Charakteristik der Besiedlung auf dem analysierten Gebiet in der Bronzezeit, Früheisenzeit und der römischen Kaiserzeit dar.